

Házasság, politika, viszályok: Capet Margit
és ifjabb Henrik szerepei a Plantagenet
udvarban elbeszélő források alapján

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	2
Ifjú Henrik fiatalkora.....	3
Házasság és politika	4
Koronázások.....	6
Ifjú Henrik megkoronázása és Becket Tamás	6
Ifjú Henrik és Margit kapcsolata Beckettel	7
Margit megkoronázása	9
Az 1173-74-es lázadás	10
Visszatérés Franciaországba: lovagi tornák és birtokviszonyok.....	14
A házasságtörés vádja	16
Ifjú Henrik részvétele II. Fülöp koronázásán	17
Az 1183-as lázadás.....	18
Ifjú Henrik halála.....	21
A Vexin kérdés rendezése	22
Az új házasság.....	24
A Margitszigeti korona.....	26
Összegzés	28
Melléklet.....	31
Bibliográfia.....	34

Bevezetés

A dolgozatban ifjú Plantagenet Henrik és feleségének, Capet Margitnak a Plantagenet udvarban töltött éveit mutatom be 12. és 13. századi elbeszélő források alapján. 1160-ban kötött házasságuk egyrészt a két dinasztia közötti viszony rendezését szolgálta, másrészt II. Henrik politikai- taktikai lépését jelentette annak érdekében, hogy a francia hercegnő hozománya által jelentős területekhez jusson. Habár a kortársak örömmel fogadták a két család közötti békét, krónikaikban nem rejtették véka alá meglepődésüket, hiszen a pár még azelőtt össze lett adva, hogy elérték volna a házassághoz szükséges életkort. II. Henrik a politikai szálak mozgatásához folyamodott és sikerült elérnie a pápa jóváhagyását a frigyhez. A hozomány körüli vita, mely 1158-ban kezdődött csak 1186-ban ért véget.

A krónikások nem szóltak bőségesen Margitról, annyi információ azonban rendelkezésre áll, amelyek segítségével fel lehet vázolni, hogy hogyan teltek évei a Plantagenetek között, és milyen kihívásokkal kellett szembenéznie egészen 1186-ig, amikor újra férjhez ment. Ezzel szemben első férjéről azért jóval többet tudunk. Ifjú Henrik személyisége és tettei megosztónak számítottak nem csak a 12. században, de annak tűnhetnek akár napjainkban is. A Plantagenetek közül ő vált a legkevésbé ismertté. Mivel azelőtt meghalt, hogy ténylegesen uralkodott volna, nem született róla sem krónika, sem pedig gesta. A 12. századi krónikásokat megdöbbenette, hogy kétszer lázadt fel apja ellen, ami miatt a negatív hangvételű bemutatása vált inkább hangsúlyossá, és többnyire ez a nézet ismert napjainkban is. Halálával az is feledésbe merült, hogy kiemelkedő lovag volt, aki igyekezett minél nagyobb hírnévre szert tenni, helyette a történeti emlékezet Richárdot tartja számon igazi lovagkirályként. Míg családtagjaira vonatkozóan hatalmas szakirodalom áll rendelkezésre, addig ifjú Henrikkal csak kevesen foglalkoztak.¹ A Plantageneteket tárgyaló szakirodalomban megfigyelhető, hogy II. Henrik, Richárd és János foglalkoztatta leginkább a történészeket, míg ifjú Henrik jóval kevesebb figyelmet kapott. Az utóbbi néhány évtizedben fogott hozzá néhány történész, hogy részletesen vizsgálja az ifjú király életét és a Plantagenet udvarban betöltött szerepét.²

¹ Matthew Strickland: *Henry the Young King, 1155-1183*, Yale University Press, New Heaven, 2016, 1-5, 13.

² Matthew Strickland összeszedte, hogy kik voltak azok, akik valamilyen szempont alapján írtak már Henrikről. lásd: Strickland, 2016, 11.

Ifjú Henrik fiatalkora

Henrik 1155. február 28-án született Londonban II. Henrik és Aquitániai Eleonóra második gyermekeként.³ Miután testvére Vilmos 1156-ban meghalt, ő lett a Plantagenet birodalom örököse.⁴ II. Henrik neves biográfusa, W. L. Warren szerint ifjú Henrik volt „a család egyetlen tagja, akit bőséges csodálatban részesítettek, és aki elérte a valódi népszerűséget”, ugyanakkor a jelenkori történetíró ítélete ennél sokkal szigorúbb: Warren „sekélyes, hiú, hanyag, üresfejű, alkalmatlan, meggondolatlan és felelőtlen” személynek tartotta őt.⁵ Kétségtelen, hogy Henrik nagy reménység volt, akit már kiskora óta uralkodásra neveltek.

Tanítói között 1162-től rövid ideig ott volt Becket Tamás is, aki udvarában „személyesen felügyelte a herceget és sok más, vele azonos korú nemest.”⁶ A herceg példaképként tekintett a kancellárra, akinek udvarában szembesült a pompával, a látványos költekezéssel, és a hatalmas kísérettel, melyeket a későbbiekben ő is alkalmazott.⁷ Mivel ismert okokból II. Henrik és Becket között megromlott a viszony, a herceg csak 1163 októberéig maradhatott a kancellár udvarában, ezt követően apja hivatalnokaitól tanult.⁸ A krónikás Walter Map szerint a herceg mindig az idősebb emberek társaságát kereste és nagy figyelemmel hallgatta az éppen beszélőket.⁹ Jó képességekkel rendelkező ifjú volt tehát, aki apja udvarában folyamatosan kapcsolatban állt annak legfontosabb embereivel.¹⁰ 1170-től II. Henrik és Eleonóra meghívták William Marshallt, hogy legyen a fiuk lovagi mestere.¹¹

Henrik gyermekkorától kezdve többször is részt vett apja mellett gyűléseken, elkísérte őt tárgyalásokra, így gyakorlati szinten is láthatta, hogy milyen feladatokat lát el egy uralkodó. Arról is korán tapasztalatot szerzett, hogy hogyan kormányozzák szülei Angliát és a

³ Léopold Delisle (szerk.): *Chronique de Robert de Torigni*, Vol.I., A. Le Brument, Rouen, 1872, (továbbiakban: Torigni, Vol.I.) 291.

⁴ Torigni, Vol. I., 300.

⁵ Wilfred Lewis Warren: *Henry II*, Eyre Methuen, London, 1973, 580.

⁶ Leo T. Gourde: *An Annotated Translation of the Life of St. Thomas Becket by William Fitzstephen*, Loyola University Chicago, 1943., (továbbiakban: Fitzstephen), 29.; Strickland, 2016, 34.

⁷ Bővebben: Strickland, 2016, 34-40.

⁸ Matthew Strickland: *On the Instruction of a Prince: The Upbringing of Henry, the Young King*, In: Christopher Harper Bill, Nicholas Vincent (szerk.): *Henry II. New Interpretations*, The Boydell Press, Woodbridge, 2007, 191.

⁹ Montague Rhodes James (szerk.): *Walter Map: De nugis curialium, Courtier's Trifles*, Claredone Press, Oxford, 1983, (továbbiakban: Walter Map), 278-279.

¹⁰ Strickland, 2016, 60. 1167-ben Blois-i Péter, Rotrou, roueni érsek nevében a következőkről tájékoztatta Anglia királyát: „Habár más királyok durva és műveletlen személyiségek, a tiéd, melyet az irodalom formált, megfontolt a nagy ügyek intézésében, kifinomult az ítéletekben és körültekintő a tanácsokban. Ezért minden püspököd egyhangúan egyetért abban, hogy Henrik, fiad és örökösöd, foglalkozzon levelekkel, hogy akit az örökösödnek tekintünk, utóda legyen bölcsességednek és királyságodnak.” Strickland, 2007, 189.

¹¹ Nigel Bryant (ford.): *The History of William Marshall*, The Boydell Press, Woodbridge, 2016, (továbbiakban: William Marshall), 47.

franciaországi birtokokat a vándorló udvar módszerének alkalmazásával.¹² Az ifjú herceg szülei társaságában gyakran átkelt a Csatornán, akárcsak 1160-ban azzal a céllal, hogy hűségesküt tegyen VII. Lajos francia királynak Normandiáért, hogy azt követően feleségül vehesse annak lányát.¹³ Martin Aurell szerint ez a hűségeskü, majd maga a házasság, a Plantagenetek alárendeltségének elismerését jelentette. A normannokkal ellentétben, az Anjouk ugyanis nem vonakodtak tisztelegni a francia király előtt. Ebből kifolyólag VII. Lajos halálát követően (1180) Capet Margit és testvére, Alíz is II. Fülöp hűbérúri felsőbbrendűségét testesítették meg.¹⁴

Házasság és politika

1158-ban II. Henrik hatalmas küldöttséget menesztett Párizsba, élén Becket Tamással, aki sikeresen megegyezett a francia királlyal Margit és ifjú Henrik házasságáról, és nem utolsó sorban a hozományról is.¹⁵ A párizsi látogatás során a kancellár mindent megtett azért, hogy Anglia gazdagságát hirdetve elkápráztassa a franciákat.¹⁶ Margit VII. Lajosnak és második feleségének, Kasztíliai Konstanciának volt a lánya. A kancellár látogatását követően II. Henrik is ellátogatott Párizsba, ahol Torigni szerint a francia királyi pár nagy tiszteletben fogadta őt és a jelenlévőkkel együtt közösen ünnepelték meg a két király közötti békét.¹⁷ A kortársak tehát örömmel fogadták az eljegyzést. Ezt követően Henrik magával vitte a francia király lányát, akit

¹² Strickland, 2016, 22. Az ilyen típusú kormányzati formákban az uralkodók a saját területeiken belül időszakosan vagy folyamatosan mozgásban voltak kíséretükkel. A városokban tett látogatások során az uralkodók ünnepségeken vettek részt, tisztségeket osztottak, törvényeket hoztak, és ha a szükség úgy kívánta nem riadtak vissza a fegyveres konfliktustól sem. Ez a módszer azt a jelentést hordozta magával, hogy a tényleges hatalom az uralkodó kezében van. Bővebben: John W. Bernhardt: *Itinerant Kingship and Royal Monasteries in Early Medieval Germany*, c.936- 1076, Cambridge University Press, Cambridge, 1993, 45-46.

¹³ Ralph Turner: *Eleanor of Aquitaine and her children: an inquiry into medieval family attachment*. In: *Journal of Medieval History*, Vol. 14., 1988, 324.; Torigni, Vol.I., 328-329. Azzal, hogy II. Henrik a fiát bízta meg a hűségeskü megtételével elődei példáját követte, akik nem akartak közvetlenül hűséget fogadni a francia uralkodónak. Így tett I. Henrik, aki fiát, Vilmost bízta meg a feladattal 1120-ban, majd ugyan így járt el István is 1137-ben, mikor fia, Eustace fogadott hűséget Normandiáért. Strickland, 2016, 29.

¹⁴ Martin Aurell: *L'Empire des Plantagenet 1154-1224*, Perrin, Paris, 2004, 289.

¹⁵ Fitzstephen, Vol.I, 38-43.

¹⁶ Amikor 1158-ban II. Henrik kérésére Becket Franciaországba ment, hogy tárgyaljon Lajossal Margit és ifjú Henrik eljegyzéséről, a kancellár „felkészült arra, hogy megmutassa az angol királyság pompáját, és gazdagságát pazarolja annak érdekében, hogy a küldetés megmutathassa az egész világ számára a király és képviselőjének magas méltóságát.” Becket akkora kísérettel, és olyan gazdagon felszerelve jelent meg a franciák előtt, hogy azok azon töprengtek, hogy a kancellárja ekkora pompában utazik, milyen lehet maga a király? Fitzstephen, 38-41.; John Gillingham: *The Angevin Empire*, Arnold a member of the Hodder Headline Group, London, 2001, 23.

¹⁷ „Exinde rex evocatus a rege Francorum, cum paucis venit Parisius, et inestimabili honore a rege Ludovico et a Constancia regina et a proceribus regni exceptus est, gaudentibus Francis et de pace duorum regum et de adventu tanti hospitis tripudiantibus.” Torigni, Vol.I., 311-312.

Normandia sénéchaljára, Robert de Neufmarchéra bízott.¹⁸ Margit azért került Normandiába, mert VII. Lajos ragaszkodott ahhoz, hogy lánya ne a Plantagenet udvarban nevelkedjen.¹⁹ A sénéchal halálát követően Margit valószínűleg Eleonóra háztartásába került.²⁰

1160 májusában – II. Henrik sikertelen Toulouse-i hadjáratát követően – az angol és a francia király békét kötöttek, valamint megegyeztek Margit hozományáról, melyet Gisors, Neaufles és Chateaufort-sur-Epte – a normandiai határvidéken található – várak jelentették. Az egyesség szerint a házasságra három évet kellett volna várniuk, mivel a gyerekek még nem érték el az ahhoz szükséges életkort.²¹ VII. Lajos kikötötte, hogy ha lánya időközben meghalna, a várak francia kézbe kerülnek vissza.²² II. Henrik azonban türelmetlen volt, minél előbb szeretne volna a birtokában tudni a várakat.²³ Így sikerült elérnie III. Sándor pápánál, hogy engedélyezze a gyermekek egybekelését még mielőtt elérnék házassághoz szükséges életkort, ami a kortársakat is meglepte, hiszen alapvetően ezt tiltotta a kánonjog. Csakhogy az egyház a diszpenzációval – mint „az álszent önigazolás mesterműve”²⁴ – ez esetben kivételt tett. Margit mindössze három-, Henrik pedig öt éves volt mikor összeházasodtak. Hoveden nem is mulasztja el megjegyezni rendhagyóan fiatal korukat, amikor azt írja, hogy még „a bölcsőben sírtak”.²⁵ Canterburyi Gervase is hangsúlyozta krónikájában, hogy Henrik és Margit az életkoruk alapján túl korán lettek összeadva.²⁶

De nem az életkor volt az egyedüli, ami meg tudta volna akadályozni a gyermekek egybekelését, hanem az is, hogy vérrokonság állt fel közöttük, amire hivatkozva néhány évvel

¹⁸ Torigni, Vol.I., 311-312.

¹⁹ Ralph Turner: *Eleanor of Aquitaine: Queen of France, Queen of England*, Yale University Press, New Haven & London, 2011, 135-136.

²⁰ Strickland, 2016, 27.

²¹ Torigni, Vol.I., 327.; A várak Vexin tartományban találhatók. Gisors nem csak stratégiai volt jelentős, hanem az ott található szimbolikus jelentőségű nagy szilfa miatt is, melynek lombkoronája alatt több alkalommal is egyességet kötöttek az angol és francia uralkodók. Bárány Attila: *A Normann hódítástól a Magna Cartáig*, Attraktor, Máriabesnyő, 2011, 57.; A házasság megkötéséig a várak védelmét három templomos lovagra – Robert de Pirou, Tostes de Saint Omer és Richard de Hatings – bízták. Hoveden szerint VII. Lajos dühében kitiltotta országából a három templomos lovagot, miután azok átadták a várakat II. Henriknek. Henry Thomas Riley (szerk.): *The Annals of Roger de Hoveden: The History of England and of other countries of Europe from AD. 732 to AD. 1180*, Vol. I., H. G. Bohn, London, 1853., Vol.I., (továbbiakban: Hoveden, Vol.I.), 257-258.

²² Colette Bowie: *The Daughters of Henry II and Eleanor of Aquitaine*, Brepols, Turnhout, 2014, 127.

²³ Peter G. Walsh, Michael J. Kennedy (szerk.): *William of Newburgh: The History of the English Affairs*, Book II., Aris & Phillips, Oxford, 2007, (továbbiakban: Newburgh, Vol.II.), 99.

²⁴ 1160-ban kettős pápaválasztás történt III. Sándor és Barbarossa Frigyes jelöltjének, IV. Viktornak a személyében. A diszpenzációért cserébe II. Henrik III. Sándort ismerte el. Strickland, 2016, 29.; Mivel a diszpenzáció felülírta az egyességet, II. Henriknek nem kellett három évet várnia, hogy fia feleségül vehesse Margitot. Lindsay Diggelmann: *Marriage as Tactical Response: Henry II and the Royal Wedding of 1160*, In: *The English Historical Review*, Vol. 119., Nr. 483, 2004, 954-964, 958-959.

²⁵ Hoveden, Vol.I., 258.

²⁶ William Stubbs (szerk.), *The Historical works of Gervase of Canterbury*, Vol.I., Longman & Co, London, 1879, (továbbiakban: Canterburyi Gervase, Vol.I.) 167-168.

korábban VII. Lajos és Aquitániai Eleonóra házassága véget ért.²⁷ II. Henrik tarthatott attól, hogy ha úgy adódik, a francia király ezt bármikor felhasználhatja a házasság érvénytelenítésére. Csakhogy ebben az évben halt meg Lajos felesége, és a király felségül vette Champagne-i Adélt, akivel szintén rokoni kapcsolat állt fent, így II. Henriknek nem kellett már attól félnie, hogy a franciák királya vérrokonságra hivatkozva bármikor is megakadályozná a gyerekeik házasságát.²⁸ Miután minden úgy alakult, ahogy Henrik azt tervezte, 1160. november 2.-án Neufbourghban ifjú Henrik és Margit között házasság kötött, a várak pedig át lettek adva a Plantageneteknek. Igaz nem meglepő, de jól látható, hogy a házasság politikai rendezés eszköze is volt, azzal a céllal, hogy II. Henrik visszaszerezze a várakat, melyek korábban Normandiához tartoztak, viszont a francia király megszerezte őket apjától, Szép Geoffroy-tól.²⁹ Az angol király Margitnak szánta Avranches városát, két kastélyt, 1000 fontot és 200 ún. *knights' fees*-t³⁰, továbbá Angliában Lincoln városát, 1000 fontot és 300 *knights' fees*-t arra az esetre, ha özvegygé válna.³¹ VII. Lajos tehát igen korán döntött lánya sorsáról, Margit jövőjét illetően azonban évekkel később is rossz előérzete volt.³²

Koronázások

Ifjú Henrik megkoronázása és Becket Tamás

II. Henrik már 1161-ben tervezte fiának a megkoronázását. Mivel Canterbury érseki széke ekkor üresen állt, a pápa engedélyezte, hogy a York érseke végezze el a koronázási szertartást. Henrik végül meggondolta a magát, és úgy döntött, hogy fia az új Canterburyi érsek, Becket Tamás által legyen megkoronázva.³³ Nagy valószínűséggel az volt a célja, hogy a névleges

²⁷ Habár 1149-ben III. Jenő pápa megtiltotta, hogy említésre kerüljön a vérrokonság, 1152-ben mégis elváltak a közöttük fennálló rokoni kapcsolatra hivatkozva. Majorie Chibnall (szerk): *The Historia Pontificalis of John Salisbury*, Clarendon Press, Oxford, 2002, (továbbiakban: Salisbury), 52.; Hoveden, Vol.I. , 254.

²⁸ Diggelmann, 2004, 957-962.

²⁹ Hoveden, Vol.I., 257; „*Henricus rex Anglorum cepit tria castella munitissima, scilicet Gisorz, Neafliam, Novum Castellum, sita super flumen Eptae, in confinio Normanniae et Franciae, quia pepigerant inter se ipse et rex Francorum, quatinus, into matrimonio filiorum suorum, rex Henricus haberet illas munitiones, quae ad ducatum Normanniae petinent.*”. Torigni, Vol.I, 329-330.; Mikor VII. Lajosnak el kellett ismernie Anjou grófját Normandia hercegének, Geoffroy átadta Gisors várát a francia királynak, „hogy cserébe ne ártson neki.” Gálffy László: Anjou és grófjai, L'Harmattan, Budapest, 2020, 249.

³⁰ Knight's fee: egységnyi földterület, melynek évi jövedelméből fel kellett állítani egy nehézpáncélos lovagot. Bárány, 2011, 33-34.

³¹ Strickland, 2016, 26-27.

³² Erről tanúskodik Salisbury János 1164-ben írott levele, melyben beszámolt a közte és VII. Lajos között folytatott párbeszédéről Becket Tamásnak. Salibury a levélben megörökítette a francia király aggályait Margit jövőjét illetően, aki úgy vélte, hogy sok jó nem várhat lányára a Plantagenetek között. Julie Barrau: *Jean de Salisbury, intermédiaire entre Thomas Becket et la cour capétienne?* In: Martin Aurell, Noël-Yves Tonnerre (szerk): *Plantagenêt et Capétien confrontations et héritages*, Brepols, Turnhout, 2006, 510-511.

³³ Strickland, 2016, 39-40.

hatalom fia kezében legyen, a régens pedig bizalmasa és egyben jó barátja, az érsek legyen, így ő a figyelmét a kontinentális birtokokra összpontosíthatta volna.³⁴ Anglia örököséként az ifjú Henrik képviselte apját 1162-ben a Londoni gyűlésen –igaz ekkor még csak hét éves volt– melynek keretein belül az ország püspökei és főurai hűséget esküdtek neki, majd megválasztották Becket Tamást Canterbury érsekévé.³⁵ II. Henrik számításait hamarosan keresztülhúzta Canterbury és York rivalizálása, valamint Becket eltávolodása, ezért a koronázást el kellett halasztani.³⁶

Néhány évvel később aztán 1169-ben a montmiraili egyezmény értelmében II. Henrik felosztotta a birodalmat fiai között: a korona várományosaként ifjabb Henrik kapta Anjou, Normandiát és Angliát, Richárd az anyja örökségét, azaz Aquitániát, Geoffroy pedig Bretagne-t, végül pedig az ekkor még csecsemő János Mortaigne grófságát.³⁷ Ekkora II. Henrik számára már egyre sietősebbé vált fiának a megkoronázása, ugyanis készült keresztes hadjáratra menni. Ráadásul, ebben az évben koronáztatta királlyá Barbarossa Frigyes a fiát, ami szintén példaként szolgált.³⁸ Így 1170. június 14.-én ifjú Henriket apja „a papság és a nép nagy örömeire királlyá koronáztatta” York érseke, Roger, által a Westminsteri apátságban.³⁹ A herceg megkoronázása közvetett módon hozzájárul Canterbury érsekének a halálához, ugyanis a száműzetésből visszatért Becket Tamás kiátkozta a szertartáson jelenlévő érseket és a püspököt. Ezt követően 1170. december 29-én négy lovag az érsek életére tört.⁴⁰

Ifjú Henrik és Margit kapcsolata Beckettel

Becket Tamás nagy hatással volt ifjú Henrik és Margit életére. Ahogyan azt már jeleztem, a herceg rövid ideig az érsek udvarában nevelkedett. Érthető tehát, hogy Henrik sok tekintetben példaképként tekintett a kancellárra, akinek udvarában szembesült a pompával, a nagy volumenű költekezéssel, és a hatalmas kísérettel, melyeket a későbbiekben ő is alkalmazott.⁴¹

³⁴ Strickland, 2016, 47.

³⁵ Fitzstephen, 46.; Strickland, 2016, 48-49.

³⁶ 1162-ben azzal, hogy Canterbury érseki széke újra be lett töltve, Becket ragaszkodott ahhoz, hogy ő koronázza meg a herceget. Ezzel szemben az előző évben kapott pápai engedélyre hivatkozva York érseke is követelte a ceremónia levezénylését. Becket közben felhagyott korábbi életvitelével, kiesett a király kegyeiből és Franciaországba menekült. A koronázás emiatt évekre el lett halasztva. Strickland, 2016, 50-51.; Becket megváltozásáról lásd: Fitzstephen, 46-49.

³⁷ Torigni, Vol.II., 10.; Hoveden, Vol.I., 326-327.; Az egyezmény egyrészt a Plantagenetek és a Capetek közötti békét jelentette, másrészt a két király megegyezett Richárd, és Alíz házasságáról. Strickland, 2016, 72.

³⁸ Frank Barlow: *The Feudal Kingdom of England: 1042-1216*, Routledge, Abingdon, New York, 2014, 249.

³⁹ Léopold Delisle (szerk.): *Chronique de Robert de Torigni*, Vol.II., A. Le Brument, Rouen, 1873, 18.

⁴⁰ Warren, 1973, 507-509.

⁴¹ Bővebben: Strickland, 2016, 34-40.

Ismert továbbá Becket Tamás diplomáciai küldetése, amikor több száz lovaggal kísérve vonult be Párizsba 1158-ban, ifjabb Henrik és Margit házasságának előkészítése céljából.⁴² Később, II. Henrik és Becket közötti konfliktus során a herceg is elhatárolódott korábbi tanítójától, így például amikor Becket hat év után visszatért Angliába, és találkozni akart a herceggel, ifjú Henrik visszautasította azt.⁴³ Strickland ugyanakkor felhívja a figyelmet, hogy az érsek halálát követően a Plantagenetek közül ő volt az első, aki elzarándokolt egykori tanítója sírjához.⁴⁴ 1173-ban III. Sándornak írt levelében pedig többek között sérelmezte azt is, hogy Becket Tamás gyilkosai nem kaptak méltó büntetést tettükért.⁴⁵

A királyi család tagjaként Margit bizonyára sok mindent látott és hallott. Torigni feljegyezte, hogy 1171-ben a fiatal királyné átkelt Normandiába, de azt nem részletezte, hogy ennek mi lehetett az oka.⁴⁶ Létezik olyan vélemény, hogy Margit látogatásának az volt a célja, hogy apja, a francia király megbizonyosodjék arról, hogy a Plantageneteknek nem volt közülük az érsek halálához.⁴⁷ Margit minden bizonnyal jó kapcsolatot ápolt az érsekkel, akit már kiskora óta ismert, hiszen mint azt már említettem, Becket (akkor még kancellárként) volt az, aki 1158-ban megegyezett a házasságról. Ráadásul Margit apja, VII. Lajos mindvégig az érsek oldalán állt a II. Henrik és Becket közötti konfliktusban. A kancellár 1164 és 1170 között Franciaországban tartózkodott, főként Pontignyben és Sensben.⁴⁸ Az érsek halálát követő években kibontakozó Becket kultusz Magyarországra is elért, melynek Margit úgy tűnik lelkes támogatója volt. Az 1180-as évek végén (ekkor Margit már Magyarország királynéja volt) elkezdődött ugyanis Esztergomban annak a társaskáptalannak az építése, melyet Becket Tamás tiszteletére hoztak létre. A káptalan azon az előhegyen kapott helyet, melyet ma is Szent Tamás-hegynek neveznek.⁴⁹

⁴² Chauou ide vonatkozóan idézi William FitzStephen Becketről írt életrajzát (*Vita*). Amaury Chauou: *Les Plantagenets et leur cour*, PUR, Paris, 2019, 99-100.

⁴³ Strickland, 2016, 104-105.

⁴⁴ Strickland, 2016, 117-118.

⁴⁵ Martin Bouquet, (szerk.): *Recueil des Historiens des Gaules et de la France*, Vol. XVI., Poitiers, H. Oudin Frères, 1840-1904, 643-645.

⁴⁶ Torigni, Vol.II., 29.

⁴⁷ Strickland, 2016, 109.

⁴⁸ Györffy György: *Becket Tamás és Magyarország*, In: Filológiai közlöny, XVI, 1970, 155.

⁴⁹ Györffy, 1970, 156.

Margit megkoronázása

Az 1170-es királykoronázási ceremónián nem került sor Margit a megkoronázására, Torigni szerint egy meglepő „elcsúszás” miatt, ugyanis Margit habár átkelt Angliába, akkorra „a királyt már megkoronázták, a püspökök pedig elmentek” (*Nec tunc tamen fuit coronata, quia rex jam coronatus erat, et episcopi discesserant*).⁵⁰ Mintha a krónikás arra akart volna utalni, hogy Margit késve érkezett meg, a szertartás pedig már lezajlott. Margit jelenlétének a hiányára olyan magyarázat is szolgál, mely szerint Aquitániai Eleonóra volt az, aki II. Henrik parancsának eleget téve maga mellett tartotta Margitot Caenben, miközben a koronázási ceremónia javában zajlott Londonban.⁵¹ Ha ez valóban igaz, akkor Torigni erre szándékosan nem akarta felhívni a figyelmet, és ezért fogalmazott meglehetősen homályosan krónikájában. Mindenesetre nem lehet tudni, hogy a francia hercegnőt szándékosan zárták-e ki a ceremóniából, azért, hogy ezzel megsértsék a francia királyt, vagy valami egészen más lehet erre a magyarázat.⁵² Martin Aurell úgy véli, hogy Margit távolléte abból adódott, hogy korábban nem volt arra példa Angliában, hogy egy herceget még az apja életében királlyá koronázzanak. Szerinte e mögött a II. Henrik és Becket Tamás közötti konfliktus rejlik, és a Plantagenet uralkodó így akarta rá venni VII. Lajost arra, hogy győzze meg az –akkor Franciaországban tartózkodó– érseket, hogy térjen vissza Angliába.⁵³

A hír hallatán, hogy Margit nem lett megkoronázva a férjével együtt, VII. Lajos megszállta Normandiát, de II. Henriknek sikerült jobb belátásra bírnia a francia királyt, és megígérte neki, hogy újra megkoronáztatja fiát, ezúttal feleségével együtt.⁵⁴ Így 1172. augusztus végén Henriket és Margitot megkoronázták a Szent Swithin templomban, Winchesterben. Ezt követően a királyi pár visszatért Normandiába.⁵⁵ A koronázás dátuma a krónikákban eltér, a szakirodalomban pedig arra is van példa, hogy a házasság időpontját is –tévesen– erre a dátumra helyezik. Hoveden szerint a koronázás a szeptemberi hónapot megelőző hatodik napon ment

⁵⁰ Torigni, Vol.II. 19.

⁵¹ Karl Lajos: *Margit királyné, III. Béla király neje*, In: Századok, 44., 1910, 50.

⁵² Turner, 2011, 188.

⁵³ Aurell, 2004, 131.

⁵⁴ Hoveden, Vol.I.,326.

⁵⁵ Hoveden, Vol.I. 355.; „*Rex Henricus locutus est cum rege Francorum, et misit filium suum regem juniorem in Angliam, ut Margarita, filia regis Francorum, uxor ejus, consecraretur in reginam. Hanc inunxerunt ex consilio regis Francorum Rotrodus, archiepiscopus Rothomagensis, et Aegidus, episcopus Ebroicensis, et coronaverunt regem et uxorem ejus.*” Torigni, Vol.II., 33.

végbe, ami pontosabban augusztus 26.-át jelenti.⁵⁶ Peterborough-i Benedek és Canterburyi Gervase augusztus 27.-ére emlékezett, míg Ralph de Diceto augusztus 21.-ről tudósított.⁵⁷

A 20. század elején Karl Lajos, irodalomtörténész, kísérletet tett arra, hogy a rendelkezésére álló forrásokból egy rövid összefoglalót írjon a későbbi magyar királynéről, Margitról. Közleményében ugyanakkor több pontatlanság is van. Karl nemcsak, hogy elvetette az augusztus 27.-i koronázási dátumot, hanem mellett foglalt állást, hogy „Lajos és Henrik királyok között a feszültség oly nagy volt, hogy az angol király feleségét és menyét 1174 júniusáig felügyelet alatt tartotta és Margit csak jóval a koronázás után térhetett vissza Angolországba.”⁵⁸ Ezen állítás szerint tehát Margit és Eleonóra 1174. júniusáig álltak felügyelet alatt, de ahogyan erre a későbbiekben majd kitérek, láthatjuk, hogy ez nem így történt. Másrésről pedig ugyan ezen állítás alapján Margitot nem Angliában koronázták meg, ami szintén nem hiteles. Jelenleg a szakirodalom által elfogadott, hogy Margitot és férjét 1172. augusztus 27.-én koronázta meg Rouen érseke, Rotrou.⁵⁹ Ez a koronázás az előzővel szemben (1170) –melyet teljes mértékben áthatott II. Henrik és Becket Tamás konfliktusa– sokkal békésebb körülmények között zajlott. A koronázás helyszínéül is azért választották inkább Winchestert –Westminster helyett– mert az nem Canterbury fennhatósága alá tartozott.⁶⁰

Az 1173-74-es lázadás

Ifjú Henrik volt az első –és utolsó– angol király a Normann-hódítástól számítva, akit apja még életében megkoronázott.⁶¹ Az ifjú király, így egy új szerepben találta magát az Anjou Birodalomban, és valamilyen szinten próbálták is belevonni a birodalom irányításával kapcsolatos feladatokba; de valójában csak egy eszköz volt, névleges hatalommal a kezében.⁶² Igaz, hogy mikor II. Henrik 1170 és 1172 között Franciaországban és Írországbban tartózkodott,

⁵⁶ Hoveden, Vol.I., 355.;

⁵⁷ Canterburyi Gervase, Vol.I., 237-238.; William Stubbs (szerk.): Benedict of Peterborough: The chronicle of the reigns of Henry II. and Richard I. A.D 1169-1192, Vol.I., Longman, London, 1867, (továbbiakban: Peterborough), 6.; „*Rotro Rothomagensis archiepiscopus Margaritam filiam regis Francorum regina Angliae consecravit, et diadema regni capiti filii regis imposuit.*” Diceto, Vol.I., 272.

⁵⁸ Karl Lajos, 1910, 50-51.

⁵⁹ Mivel Canterbury érseki széke Becket Tamás halála óta üresen állt, Rouen érseke vezényelte le a szertartást, mert az ő személye megfelelt az angoloknak és a franciáknak is. Ugyanakkor a ceremónián York érseke –aki korábban ifjú Henriket koronázta meg– VII. Lajos parancsára nem vehetett részt a ceremónián. Strickland, 2016, 116.

⁶⁰ Strickland, 2016, 116.

⁶¹ Strickland, 2007, 184.

⁶² Warren, 1973, 580.

az ország irányítását –névlegesen- fiára bízta, aki a régens szerepét töltötte be, de a tényleges kormányzók Henrik miniszterei voltak.⁶³

1172 novemberében ifjú Henrik és Margit meglátogatták VII. Lajost, mert –Hoveden és Canterburyi Gervase szerint– a francia király találkozni akart rég nem látott lányával. A fiatal pár így néhány napot a francia király társaságában töltött. A két krónikás úgy vélte, hogy VII. Lajos ezt a találkozást arra használta, hogy felbuzdítsa lányának férjét II. Henrik ellen; azt tanácsolva ifjú Henriknek, hogy kérje meg apját, hogy adja neki Angliát vagy Normandiát, hogy feleségével saját birtokukon éljenek.⁶⁴ Hoveden szerint II. Henrik ráérezett a francia király rossz szándékára, és küldötteket menesztett fiáért és Margitért, hogy térjenek vissza Normandiába.⁶⁵ 1172 Karácsonyát Henrik és Margit Bonneville-sur-Touque-ben töltötték.⁶⁶

Az ezt követő két év több nehézséget is okozott az fiatal királyi pár számára. 1173-ban az ekkor 18 éves Henrik, már három éve Anglia felkent és megkoronázott királya volt, ugyanakkor nem állt tulajdonában olyan birtok, melyen feleségével külön le tudtak volna telepedni. Nem kapott kormányzati jogokat, és saját apanázsát sem, így anyagilag is függött apjától. A háztartásában is részben az apja által beültetett személyek szolgáltak, amelyből ráadásul Torigni szerint II. Henrik eltávolított néhány személyt, és ezzel végleg maga ellen fordította fiát.⁶⁷ Míg Henrik testvérei, Richárd és Geoffroy, többnyire szabadon rendelkeztek saját területeiken, addig Henrik az apja árnyékában élt.⁶⁸ Az ifjú király tehát szeretett volna élni azokkal a jogokkal, melyeket a koronázás juttatott neki, és amelyeket mindaddig megtagadtak tőle. Hiába kérte apját, hogy adja neki Normandiát, vagy Anjou-t vagy Angliát, II. Henrik nem engedte ki kezei közül az irányítást.⁶⁹

Az egyre fokozódó feszültségek miatt 1173-ban Newburghi Vilmost idézve „gyűlöletes és nem helyénvaló törés állt be” közte és apja között.⁷⁰ Jordan Fantosme, –aki winchesteri

⁶³ Smith, R. J.: *Henry II's Heir: The Acta and Seal of Henry the Young King, 1170-83*, In: *The English Historical Review*, Vol. 116., No. 466., Oxford University Press, 2001, 297-326, 298.

⁶⁴ Hoveden, Vol.I., 361-362.; Canterburyi Gervase, Vol.I., 242.

⁶⁵ Hoveden, Vol.I., 362.

⁶⁶ Torigni, Vol.II., 34.

⁶⁷ Torigni, Vol.II., 35-36.

⁶⁸ Gillingham, 2001, 33.; Ráadásul mindamellett, hogy nem rendelkezett komolyabb hatalmi jogosítványokkal, és birtokokkal, apja felajánlotta a chinoni, louduni és mirabeli várakat Jánosnak, hogy feleségül tudja venni Maurienne grófjának a lányát. Hoveden, Vol.I., 366.; Mivel a várak Anjouban találhatóak, azok átadása Jánosnak csorbította volna ifjú Henrik örökségét, miközben ő még semmit sem tudhatott ténylegesen a magáénak. Strickland, 2016, 122.

⁶⁹ Hoveden, Vol.I., 366-367.; A korábbi történetírás által kialakított képet jól illusztrálja az a mondat, hogy „Inkább meghalt volna, minthogy megélje, hogy fiáé legyen a hatalom” –jegyezte meg Jordan Fantosme. Francisque Michel (szerk.): *Jordan Fantosme: Chronicle of the war between the English and the Scots*, J. B. Nicholas and Son, London, 1840, (továbbiakban: Fantosme), 7.

⁷⁰ William of Newburgh, Vol.II., 2007, 117.

egyházmegye lelki kancellárja (*spiritual chancellor*) volt⁷¹ II. Henriket teszi felelőssé, versében így fordul a királyhoz: „A megkoronázás és a beiktatás után megosztottad fiadat tekintélyének egy részétől, megfosztottad akaratától, hogy ne gyakorolhassa a hatalmat. Ebből nőtt ki a szeretet nélküli háború. Isten átká legyen rajta.”⁷² Fantosme tehát egyetértett azzal, hogy ifjú Henriktől meg lett tagadva az, ami jogosan járt volna neki, és mivel békés úton nem tudta megszerezni, kénytelen volt erőszakhoz folyamodnia. A lázadásban nagy támogatói bázis állt az ifjú király mögött. Ugyanakkor, míg a kortársak az 1173-74-es lázadás mögött a francia királyt, Eleonórárt és Ralph de Faye-t látták –ahogyan Newburghi Vilmos is megjegyezte, hogy „Egyes emberek azt suttozták [Henrik] fülébe, hogy joggal lehet egyedüli uralkodó, annak alapján, hogy megkoronázásával apja királyi címe véget ért”⁷³ – az újabb kutatások szerint ifjú Henriket saját környezete buzdította fel apja ellen, mert szerettek volna juttatásokat és tisztségeket szerezni.⁷⁴

A király érezhette, hogy fia környezetében egyesek ellene voltak, emiatt távolíthatta el onnan Ascult of Saint-Hilaire-t és másokat, amellyel –Torigni szerint– végleg maga ellen fordította fiát.⁷⁵ Newburghi Vilmos úgy vélte, hogy „sok hatalmas nemes Angliában és a tengerentúli régiókból, akár az eddig eltitkolt tömény gyűlölet által motiválva, vagy a legüresebb ígérek hatására, elkezdtek fokozatosan elhagyni az apát a fiúért, és minden módon felkészültek a háborús műveletekre.”⁷⁶ Katonai környezetéből szinte mindenki részt vett a lázadásban⁷⁷, ugyanakkor lelkésze, kamarása, és kancellárja, Richard Barre, nem tartottak vele, ők II. Henrihez maradtak hűek. A kancellár ráadásul az ifjú király pecsétjét is magával vitte, ezért VII. Lajos készített neki egy másikat.⁷⁸ A lázadás előestéjén Henriket az a William Marshall üttötte lovaggá, aki végig hűségesen harcolt mellette.⁷⁹ Szövetségesei között VII. Lajos mellett ott volt Fülöp, Flandria grófja, Leicester grófja, Chester grófja, Norfolk grófja, Ralph de Fougères, sőt még Vilmos skót király is a testvérével, Dáviddal együtt. Mindamellett, hogy

⁷¹ Fantosme, XXXVIII.

⁷² Fantosme, 3.

⁷³ 1173-ban, amikor II. Henrik megtudta, hogy fia a francia király udvarába ment, követeket küldött érte, hogy haza hívja. VII. Lajos gúnyt űzött a követekből és II. Henrikből is. Ifjú Henriket ismerte el tényleges királyként azt válaszolva a követeknek, hogy Anglia királya nem ad neki utasításokat, mivel éppen az ő társaságában van, de ha a régi királyra gondolnak, akkor fel kell eszmélniük, hogy az már halott azóta, hogy a királyságot átadta a fiának. Newburgh, Vol.II., 117-119.

⁷⁴ Strickland, 2007, 207.

⁷⁵ Torigni, Vol.II., 35-36.

⁷⁶ Newburgh, Vol.II., 119.

⁷⁷ Turner, 2000, 53.

⁷⁸ Hoveden, Vol.I., 367-368; Smith, 2001, 299.

⁷⁹ William Marshall, 49. Canterburyi Gervase szerint II. Henrik volt az, aki lovaggá üttötte ifjú Henriket a koronázás napján. Canterburyi Gervase, Vol.I., 219. A szakirodalomban az 1173-as időpont az inkább elfogadott.

szívesebben látták volna Henriket a trónon, mint apját, támogatásukat természetesen önös érdekek is vezényelték.⁸⁰ Henrik után Richárd és Geoffroy is elhidegültek apjuktól.⁸¹

1173 szeptemberében úgy tűnt, hogy véget érhet a lázadás, amikor a francia király a veszteségei⁸² miatt igyekezett békét teremteni az angol király és annak lázadó fiai között. Henrik természetesen hajlott a békére, azonban mindaz, amit felajánlott nem volt kielégítő sem fiai, sem pedig Lajos számára. Hatalommegosztási javaslattal valójában nem élt, leginkább országának javait osztotta meg. Ifjú Henriknek felajánlotta Anglia uradalmi bevételeinek a felét valamint négy kastélyt, vagy ha a fiú inkább Normandiában maradt volna, akkor az ottani bevételek egy részét és az összes föld bevételeit, ami Henriknek Anjou grófjaként járt és ezen felül három kastélyt Normandiában, egyet pedig Anjouban, Maine-ben és Touraine-ben.⁸³

II. Henrik tehát továbbra sem hajlott eleget tenni fia kérésének, még azok után sem, hogy megtapasztalta mire képes azért, hogy kivehesse részét uralkodásból, így a zavargások tovább folytatódtak. 1173 végén II. Henrik emberei elfogták Eleonórát, aki Canterburyi Gervase szerint férfiruhába öltözve próbált meg Párizsba menekülni a fiai után.⁸⁴ A következő év júliusában pedig II. Henrik nem csak saját feleségét, de Margitot is magával vitte Angliába.⁸⁵ Eleonórát leszámítva –akinek innentől kezdve tizenhat évig többnyire a Salisbury-i kastélyban kellett tartózkodnia– Margit a többi fogollyal együtt a Devizes-kastélyba került.⁸⁶ Matthew Strickland szerint ifjú Henrik megfontolatlanságát tükrözi az, hogy nem gondoskodott Margitnak a biztonságba helyezéséről.⁸⁷ Ebből tanulva viszont az 1183-as lázadás kitörésekor ifjú Henrik már gondoskodott arról, hogy feleségét a francia udvarba küldje, így biztonságban tudva őt.⁸⁸ II. Henriknek végül sikerült levernie a lázadást. A krónikákból nem derül ki

⁸⁰ Az után, hogy Henrik VII. Lajoshoz ment, a francia király összehívott egy nagygyűlést Párizsban, ahol az ország összes főméltósága hűséget fogadott az ifjú királynak. Henrik ígéretet tett támogatóinak, melynek keretében Flandria grófjának hűségéért cserébe évi ezer fontot ígért a doveri- és rochesteri várakkal együtt, valamint teljes Kentet. Boulogne grófjának szintén területet ígért Angliában, valamint Mortaigne grófságát és Hay-t. A Blois-i grófnak évi 200 Anjou-i fontot, Amboise kastélyát, valamint bíráskodási jogokat ígért Touraine-re vonatkozóan. Norfolk grófjának, Hugh Bigotnak Norwich várát ígérte, a skót királynak Northumberland-et, Dávidnak pedig Huntingdon grófságát és Cambridgeshiret. Hoveden, Vol.I, 367- 368.;

⁸¹ Torigni, Vol.II., 36

⁸² A II. Henrik ellen lázadók nem bírták a sokáig a harcok anyagi terheit, annak ellenére sem, hogy a francia király is sokat fektetett a vállalkozásba, de mindhiába, mert az nem hozta meg a gyümölcsét. William Marshall, 2016, 51.

⁸³ Richárdnak Aquitánia bevételeinek egy részét adta volna négy kastéllyal, Geoffroy-nak pedig felajánlotta Conan grófjának a földjeit, amennyiben a pápa hozzájárul ahhoz, hogy feleségül vehesse annak lányát. Hoveden, Vol.I., 373-374.

⁸⁴ Canterburyi Gervase, Vol.I., 242.

⁸⁵ Torigni, Vol.II., 50.; Hoveden, Vol.I., 381.

⁸⁶ Turner, 2011, 231.

⁸⁷ Strickland, 2016, 132-133.

⁸⁸ Henry Thomas Riley (szerk.): *The Annals of Roger de Hoveden: The History of England and of other countries of Europe from AD. 1180 to AD. 1201*, Vol. II., H.G. Bohn, London, 1853, (továbbiakban: Hoveden, Vo.II.) 22.

pontosan, hogy mikor engedte szabadon Margitot, ugyanakkor mivel fiaival 1174. szeptember 30-án békét kötött, vélhetően legkésőbb eddig tarthatott menyének az őrizete is.⁸⁹

Visszatérés Franciaországba: lovagi tornák és birtokviszonyok

A lázadást követő két év II. Henrik számára azzal telt, hogy visszaállítsa a korábbi rendet Angliában és a kontinentális birtokon. 1175 májusának elején Margit és férje átkeltek Angliába.⁹⁰ Ifjú Henrik apjával tartott a béketárgyalásokra, a különböző gyűlésekre és találkozókra.⁹¹ 1175 és 1176 között majdnem egy évet maradt Angliában, ahol a *L'Histoire de Guillaume le Maréchal* szerzője szerint Henrik összességében unatkozott, ezért 1176-ban apja engedélyt kérte, hogy visszatérhessen Franciaországba.⁹² II. Henrik engedett fia kérésének és természetesen Margit is férjével tartott, ugyanakkor nem tudtak a tervezett időpontban hajóra szállni Portsmouth-ban a kedvezőtlen időjárási viszonyok miatt, ezt a késlekedést kihasználva II. Henrik visszahívta fiát Winchesterbe egy tárgyalásra. Margit eközben Porchesterben várakozott –ezzel is jelezve, hogy mielőbb el akarják hagyni Angliát.⁹³

Az elbeszélések alapján Ifjú Henrik várta, hogy újra Franciaországban lehessen, ahol kedvenc időtöltésének, a lovagi tornákon való részvételnek tudott élni, melyeken kíséretével igyekezett mindig jól teljesíteni. Ifjú Henrik előtt az angol királyok nem vettek részt ilyen lovagi tornákon, melyek ráadásul Angliában be voltak tiltva, nehogy lázadás bontakozzék ki belőlük.⁹⁴ Ő volt az, aki „újjaélesztette a lovagság szellemét, amely akkor végső hanyatlásban volt...”⁹⁵ A legnagyobb urak nem foglalkoztak az ifjú lovagokkal, ezzel szemben Henrik toborozta őket. Körülvette magát a legjobbakkal, és ezt látván a nagy urak, ugyanígy cselekedtek és versengeni kezdtek vele.⁹⁶ Az ifjú király Becket Tamás mintájára bőséges javadalmazásban részesítette

⁸⁹ Richárd és Geoffroy visszatértek apjukhoz, a hűbéresek szabadon visszaállhattak a király szolgálatába és visszakapták minden tulajdonukat, melyek tizenöt nappal a lázadás előtt birtokukban állt. Hoveden, Vol.I., 385-386.

⁹⁰ Strickland, 2016, 216.

⁹¹ Miután 1175-be visszatértek Angliába, Yorkban végső békét kötöttek a skót királlyal, és megerősítették a Falais-ben kötött békét, melynek értelmében a skót egyház az angol egyház fennhatósága alá került. Hoveden, Vol.I. 398-402., Torgini, Vol.II., 56-57.; Az 1175-ös Windsorban közösen töltött Karácsonyt követően ifjú Henrik is részt vett northamptoni királyi gyűlésen, amelyen apja hat részre osztotta Angliát, és minden rész élére három vándorbírárt helyezett ki. Hoveden, Vol.I., 406-407.

⁹² William Marshall, 52-53.

⁹³ Strickland, 2016, 228.

⁹⁴ Strickland, 2016, 241.

⁹⁵ William Marshall, 55.

⁹⁶ William Marshall, 55.

lovagjait, akik számára ez természetesen komoly presztízst jelentett és nagy számban alkották kíséretét.⁹⁷

A 12. századi lovagi tornák jelentős események voltak, melyek egyesítették Európa északi részének világi nemességét, és ahol a résztvevők nem csak harci képességeiket fejlesztették, de szorosabbra fűzték kapcsolataikat is. A tornákon való részvétel lehetőséget biztosított a politizálásra, a pénz, és hírnévszerzésre, melyeknek ifjú Henriknek nagy szükségét érezte főleg azután, hogy 1174-ben alul maradt apjával szemben. A tornák otthona leginkább Észak-Franciaország volt, és a versenyzők fontos szerepet játszottak az angol-flamand kapcsolatokban is.⁹⁸ Amikor Henrik 1176-ban társaival visszatért Franciaországba, a *L'histoire* írója szerint Flandria grófja olyan szeretetben és tiszteletben fogadta őt, amelyben korábban egyetlen angol királyt sem fogadtak Flandriában. Fülöp, aki fontos szövetségese volt az ifjú királynak az 1173-74-es lázadásban, gazdag felszereléssel látta el őt és kíséretét és nekivágtak a lovagi tornáknak.⁹⁹ Így 1176 és 1179 között Henrik nem járt Angliában, amely időintervallumban jelentős reformok történtek Anglia kormányzásában. Ralph de Diceto szerint ezt az időszakot versenyekkel és pazar kiadásokkal töltötte.¹⁰⁰ Ugyanakkor, ha az ifjú királynak lehetősége lett volna ténylegesen is gyakorolni a hatalmat, nem választott volna másik utat tisztelet- és hírnévszerzéshez.¹⁰¹

Az 1174 és 1177 közötti időszakban a krónikákból kevés információ derül ki Margitról. 1176 Karácsonyát ifjú Henrik és felesége Argentonban töltötték, míg II. Henrik, Richárd és János Northamptonban, Richárd pedig Aquitániában.¹⁰² Ezt követően 1177-ben újra fellángolt az ellenségeskedés II. Henrik és VII. Lajos között. A Margit hozományának a kérdése ismételten felmerült, mivel a Plantagenet uralkodó követelte magának a teljes Vexint. Margit hozományát az eredeti megegyezés szerint a normann Vexin jelentette, most viszont II. Henrik a tartomány francia részére is igényt tartott. A feszültségeket tovább fokozta, hogy Margit elment Párizsba az apjához, amiről II. Henrik csak utólag szerzett tudomást. A nézeteltérés súlyát jól érzékelteti, hogy amikor az angol király követei a francia királyhoz mentek, nem csak a Vexint kérték VII. Lajostól, hanem azt is, hogy haladéktalanul küldje vissza lányát Normandiába.¹⁰³ Margit ekkor

⁹⁷ Strickland, 2016, 38.

⁹⁸ Eljas Oksanen: *Flanders and the Anglo-Norman World 1066-1216*, Cambridge University Press, New York, 2012, 115.

⁹⁹ William Marshall, 53.

¹⁰⁰ Warren, 1973, 582.

¹⁰¹ Oksanen, 2012, 131.

¹⁰² Hoveden, Vol.I., 437.

¹⁰³ Peterborough, 168-169.

terhes volt, II. Henrik pedig el akarta kerülni, hogy unokája francia kézben levő területen szülessen meg. Hoveden az egyedüli krónikás, aki tudósított Margit Párizsba meneteléről, de arra nem tért ki, hogy ennek mi volt az oka.¹⁰⁴ Margit végül Párizsban szülte meg ifjú Henrikkel egyetlen közös gyermekét, aki a Vilmos nevet kapta, de a csecsemő csupán három napig élt.¹⁰⁵ Ezt követően nem került sor hadakozásra, a két király 1177 szeptemberében Ivry-nél békét kötött.¹⁰⁶

A házasságtörés vádja

Margit és az ifjú Henrik kapcsolatának egyik leghomályosabb pontja az állítólagos házasságtörés vádja, ami a királynét a kor egyik legismertebb tornabajnokával hozta kapcsolatba. Ahogyan azt már feljebb jeleztem, 1170-től William Marshall volt ifjú Henrik lovagi mestere, aki később hatalmas pályát futott be a Plantagenetek mellett.¹⁰⁷ Neki köszönhetően az ifjú király, „tiszteletben, nemességben és megbecsülésben nőtt fel.”¹⁰⁸ A lázadás előestéjén ő volt az, aki lovaggá ütötte Henriket, és végig hűségesen harcolt mellette.¹⁰⁹ 1182-re viszont többen voltak irigyek a közöttük lévő szoros kapcsolatra, és miközben éket vertek a mester és a tanítvány közé, Margitot házasságtörés gyanújába keverték. Minderről a *L'Histoire de Guillaume le Maréchal* szerzője tudósít. Szerinte ifjú Henrik környezetében sokan voltak irigyek a Marshall kiváló teljesítésére–mondván, hogy a lovagi tornákon mindig ő aratta le a babérokat, a győzelmek során egyedül övé volt a dicsőség– és a kapcsolatára az ifjú királlyal, így szövetkeztek azért, hogy a lovagot eltávolítsák mellőle. Azt állították, hogy a Marshall kapcsolatba lépett Margittal, amit a herceg minden bizonnyal nem hitt el, ugyanakkor a hír felbőszítette, így a lovagnak egy időre távoznia kellett az udvarból.¹¹⁰ 1183-ban ifjú Henrik

¹⁰⁴ Strickland, 2016, 236-237.; Hoveden, Vol.I., 456.

¹⁰⁵ Hoveden, Vol.I., 456.

¹⁰⁶ A vita tárgyát Berry és Auvergne régiók jelentették, amelyekben a francia királyi hatalom a 12. századra megerősödött. Mivel a két régió szomszédos volt Aquitániával, II. Henrik tartott attól, hogy vazallusai átpártolnak majd francia királyhoz, ezért kieszközölt egy kölcsönös megnemtámadási egyezményt. Az 1177-es Ivryi egyezményben a két király megállapodott, hogy elmennek a Szentföldre, hogy Richárd feleségül veszi VII. Lajos másik lányát, Alizt, valamint, hogy nem tartanak igényt egymás területeire. Az egyezmény nem vonatkozott Auvergne régióra, melynek hovatartozásáról tizenkét választott bíró döntött néhány héttel később. Döntésük alapján Clermont püspökségét leszámítva, Auvergne az aquitániai hercegek fennhatósága alá tartozott. Warren, 1973, 143-146.

¹⁰⁷ William Marshall, 47.; Ő volt Pembroke első grófja, Leinster ura, és Földnélküli János halálát követően (1216) Anglia régense. Warren, 1973, 582.

¹⁰⁸ William Marshall, 48.

¹⁰⁹ William Marshall, 49. Canterburyi Gervase szerint II. Henrik volt az, aki lovaggá ütötte ifjú Henriket a koronázás napján. A szakirodalomban az 1173-as időpont az inkább elfogadott. Canterburyi Gervase, Vol.I., 219.

¹¹⁰ William Marshall, 81-85.

visszahívta mesterét, mert szüksége volt a segítségére apja és testvére ellen folytatott harcában, aki vissza is tért hozzá egy csapat flamand lovag élén.¹¹¹ Ez szintén azt bizonyítja, hogy ifjú Henrik nem hitt a szóbeszédnek, halálos ágyán pedig William Marshallnak adta át a keresztet, hogy menjen el helyette a Szentföldre.¹¹²

A 20. századi francia történész Georges Duby álláspontja e kényes ügygel kapcsolatosan az volt, hogy a hercegi udvarokban természetesnek számított az, hogy a lovagok el akarták csábítani a főúr feleségét. Szerinte mindez csak „játék”. Ha ez a játék azonban túlságosan elfajult, akkor megkérdőjelezte a feleség férje iránti hűségét, pedig a feleség csak mindennek „elszenvedője” volt, aki valójában nem érezte magát komfortosan egy ilyen helyzetben. A történész tehát azt az álláspontot képviseli, mely szerint Margit és a Marshall között nem állt fenn intim kapcsolat, pusztán egy elfajult játékról van szó, melyben a feleség hűsége megkérdőjeleződött. Margit szemszögéből a történet nincs ismertetve. Duby fel is teszi a kérdést, hogy Margitot egyáltalán kihallgatták-e? A krónikákból nem derül ki a válasz.¹¹³

Ifjú Henrik részvétele II. Fülöp koronázásán

1179 elején ifjú Henrik visszatért Angliába, és apja társaságában részt vett a Windsori gyűlésen, melyen II. Henrik négy részre osztotta fel Angliát. Ezt követően az ifjú király visszatért Normandiába.¹¹⁴ Amikor 1179 novemberében VII. Lajos fiát, Fülöpöt, királlyá koronázták Reimsben, a ceremónián ifjú Henrik is részt vett fontos szerepet töltve be, mivel a körmenetben ő vitte Fülöp előtt az aranykoronát.¹¹⁵ Ifjú Henrik szerepe jelentős volt a francia udvarban ezért is, mert 1169-től ő volt Franciaország sénéchal-ja, ami az egyik legnagyobb tisztségnek számított. A tisztség birtoklójának kulcsszerepe volt a koronázási szertartásokon, valamint a háborúban ő vezette az előőrsöt és az utóvédet.¹¹⁶ Ez a cím –melyre Anjou grófjai már jó ideje igényt formáltak- kiemelte Henriket a társai közül, és olyanok is akadtak, akik féltékenyen néztek rá emiatt. Miután 1169-ben ifjú Henriké lett a sénéchal-i cím, személyesen szolgálta ki az asztalnál VII. Lajost, ami nagy jelentőséggel bírt.¹¹⁷ Ifjú Henrik hasonlóképpen szolgálta ki Fülöpöt is a koronázási ünnepségen, csak hogy ekkor már Anglia királyaként. Emiatt egyes krónikások ifjú Henrik –mint Anglia királya– alárendeltségét vélték észrevenni abban, hogy ő

¹¹¹ Strickland, 2016, 303.

¹¹² William Marshall, 99.

¹¹³ Georges Duby: *Guillaume de Maréchal ou le meilleur chevalier du monde*, Fayard, Paris, 1984, 60-63.

¹¹⁴ Hoveden, Vol.I., 514-515.

¹¹⁵ Hoveden, Vol.I, 517-518.

¹¹⁶ Strickland, 2016, 72

¹¹⁷ Strickland, 2016, 73.

vitte a körmenetben koronát az újdonsült francia király előtt, melynek később az asztalnál fel is szolgált.¹¹⁸ A koronázási ünnepségre II. Henrik nem csak nagy értékű arany és ezüst ajándékokat küldött, hanem az ő tanácsára legidősebb fia hatalmas és látványos kísérettel vett részt az eseményen, hogy mindezzel kifejezze Anglia gazdagságát.¹¹⁹

Az 1183-as lázadás

1182-ben II. Henrik kénytelen volt Normandiába menni, mert –Hoveden szerint-fia, Henrik „minden lehetséges rosszat kieszelt a királya kárára”, míg korábban VII. Lajos állt az ifjú király követeléseinek a hátterében, akinek halálát követően fia, II. Fülöp vette át a buzdító szerepét. A francia király javaslatára ifjú Henrik követelte teljes Normandiát, vagy apjának egy másik területét, ahol feleségével lakhatnak, és ahol udvart tarthat és fizetheti lovagjait és szolgálait. Ifjú Henriknek tehát más elképzelései voltak a központi irányítással kapcsolatosan, ami teljesen újszerű. Míg szülei a vándorló udvar módszerének alkalmazásával irányították Angliát és a kontinentális birtokokat, addig az ifjú király az udvar rögzítését preferálta volna. Az ismételten felszínre kerülő nézeteltérést rövid időre sikerült békés úton rendezniük azzal a megállapodással, hogy az angol király a napi száz anjou-i fontot fizetett neki, Margitnak pedig napi tízet- költségeik fedezésére. Ezen felül megegyeztek, hogy Henrik kifizeti száz lovagnak a szolgálatát fia háztartásában.¹²⁰ Az arányokat tekintve ez azt jelenti, hogy Margit tized annyi pénzt kapott, mint férje, így kiadásai nem halad(hat)ták meg férje kiadásainak a tíz százalékát. Ez a megoldás azonban továbbra sem orvosolta ifjú Henriknek az elégedetlenségét –mely tíz évvel korábban is felkelésbe torkollott-, hogy saját birtokokat és tényleges hatalmat kapjon. A családon belüli ellenségeskedést fokozta, hogy Henrik kapcsolatba lépett az aquitániai bárókkal –akik elégedetlenek voltak Richárddal, bízva abban, hogy ő jobban helytáll majd, mint öccse.¹²¹ Az ifjú király annak az ürügyén kapcsolódott be Richárd aquitániai ügyeibe, hogy öccse megerősítette Clairvaux várát, ami az anjou-i grófok fennhatósága alá tartozott.¹²² „Poitou, L’Ile-Bouchard, Mirabeau, Loudun és Chinon között Clairvaux-nál engedély nélkül épült a területen egy szép vár. Nem akarom, hogy az ifjú király tudjon róla, vagy lássa, mert nem tetszene neki, de attól tartok, hogy Mateflonból látni fogja, hisz olyan fényesen ragyog.”-

¹¹⁸ Strickland, 2016, 262-264.

¹¹⁹ Torigni, Vol.II., 90-91.

¹²⁰ Hoveden, Vol.II. 14.

¹²¹ Hoveden, Vol.II. 20.; William Marshall, 93-94.

¹²² Hoveden, Vol.II., 21.; William Stubbs (szerk.): *Radulfi de Diceto Decani Lundoniensis: Opera Historica*, Vol.II., Longman & Truebner, London, 1876, 18.; Clairvaux Anjou és Poitou határán feküdt, de földrajzi tekintetben Poitou-hoz tartozott, azonban a grófságnak ezt a részét az Anjou-i grófok a Poitou-i grófok vazallusaiként birtokolták. Warren, 1973, 587.

verselte meg Bertran de Born, aki azok az aquitániai bárók közé tartozott, akik Richárdot zsarnoknak tartották.¹²³

II. Henrik megpróbált úrrá lenni a családi viszályon és (eleget téve legidősebb fia kérésének) visszavette Clairvaux várát Richárdtól, majd fiaival együtt Anjouba ment, hogy békét kössenek egymással.¹²⁴ Richárdnak és Geoffroy-nak hűséget kellett esküdniük bátyjuknak, Henriknek. Hoveden tudósítása szerint Geoffroy eleget is tett a kérésnek, Richárd azonban nem volt rá hajlandó, majd amikor már megtette volna, bátyja visszautasította.¹²⁵ Ralph de Diceto úgy vélte, hogy Richard az egyenlőségre hivatkozva utasította vissza a hűségesküt, mondván, hogy az anyai örökség révén ugyanannyi jog illeti meg őt is, mint bátyját.¹²⁶ Háború tört ki ifjú Henrik és Richárd között, melybe apjuk is belefolyt. Bertran de Born jól láthatóan ellenséges maradt Henrikkel szemben, egyfajta illetéktelen behatolót látva benne. Elégedetlenségének adott hangot, amikor részletezte a herceg békekötési szándékát Richárd és a bárók között: „Mivel Henrik úr nem birtokol, és nem kormányoz földet, hadd legyen a Bolondok Királya.”...„Bolondként viselkedik, aki szám- és mérték szerint is teljes egészében juttatásokból él... Mivel Poitou-ban Sir Henrik hazudik az embereinek és becsapja őket, sosem fogják túlságosan szeretni.”-verselte meg a trubadúrköltő.¹²⁷ Bertand de Born számára Henrik és Richárd egyaránt visszataszítók voltak, ezért fogalmazta meg, hogy bárcsak Geoffroy lett volna az elsőszülött, aki birtokolta volna a birodalmat.¹²⁸

Henrik folyamatos döntésképtelensége hátterében Strickland azt feltételezi, hogy Geoffroy volt az, aki arra buzdította őt, hogy avatkozzon be az aquitániai ügyekbe azzal a céllal, hogy ha megdöntik Richárd uralmát, Henrik területeket adjon neki.¹²⁹ A krónikás Walter Map hasonlóan ellenséges képet ad, amikor feljegyezte, hogy Limoges-ban tanúja volt annak, hogy a herceg „újra és újra megsértette apját, többször is csapdákat állított az útjába, és amikor azok megghiúsultak, visszatért hozzá, minél hajlamosabb volt a bűnözésre, annál világosabban látta, hogy lehetetlen nem megbocsátani neki.”¹³⁰ Hovedentől tudjuk, hogy Henrik ezt követően sem maradt tétlen, és újra szövetkezett apja ellenségeivel, mert nem tudta végig nézni, ahogy az bünteti őket, végül mégis elhatározta, hogy felveszi a keresztet és elmegy Jeruzsálembe, hogy

¹²³ Patricia Harris Stäblein, Tilde A. Sankovitch, William Doremus Paden, (szerk.): *The Poems of the troubadour Bertran de Born*, University of California Press, Berkeley, 1986, (továbbiakba: Bertran de Born), 182.

¹²⁴ Hoveden, Vol.II., 21.

¹²⁵ Hoveden, Vol.II., 20.

¹²⁶ Diceto, Vol.II., 18-19.; Mivel Aquitánia az Eleonórával való házasság révén vált az Anjou Birodalom részévé –melynek örököse Richárd volt-, 1169-ben a testvérek valóban, külön-külön esküdtek hűséget VII. Lajosnak. Warren, 1973, 588.

¹²⁷ Bertran de Born, 186.

¹²⁸ Bertran de Born, 188.

¹²⁹ Strickland, 2016, 295.

¹³⁰ Walter Map, 282-283.

bocsánatot nyerjen a sok vétekért, melyet apja ellen elkövetett. Fontos volt számára az apja engedélye és támogatása, akitől meg is kapta azt. Henrik biztosította fiát arról, hogy bőséges készletekkel is támogatja majd őt a vállalkozásban.¹³¹ Mivel a háború Henrik és Richárd között bontakozott ki, –melybe az apjuk is belesodródott, amikor az utóbbinak a segítségére sietett–, az ifjú király úgy tűnik nem akart ártani az apjának. Ifjú Henrik patthelyzetbe került, mert nem szeretne volna magukra hagyni az aquitániaiakat, akik a segítségét kérték, ugyanakkor az apjával sem akart újra konfliktusba kerülni, így a kiutat valószínűleg a keresztes hadjáraton való részvételben látta. Logikus, hogy II. Henrik áldását adta fia döntésére.¹³² A harcok mégis folytatódtak.

Az ifjú királynak az 1183-as háborúban is nagy támogatói köre volt. II. Fülöp zsoldosai és az Aquitániai bárók mellett testvére, Geoffroy is támogatta őt nagy sereget hozva magával Bretagne-ból.¹³³ Emellett a déli területek másik jelentős fejedelme, az aquitániai hercegek régi riválisa, Toulouse-i V. Rajmond is részt vett a Richárd elleni összeesküvésben, és Gascogne főurai is ifjú Henrikhez pártoltak, valamit végül William Marshall is visszatért hozzá egy csapat flamand lovag élén.¹³⁴ Henrik a seregébe brabanti zsoldosokat is felfogadott, amellyel azonban kivívta magának a krónikások ellenszenvét. Az 1179-es Lateráni zsinaton ugyanis kimondták, hogy az egyház kiközösíti azokat, akik felfogadják, vagy bátorítják őket, az ifjú király ezzel tehát megszegte a kánonjogot.¹³⁵

Az ifjú királynak saját forrásból származó jövedelme nem volt, hogy zsoldosait fizetni tudja, ezért kifosztotta a limoges-i Saint Martial apátságot.¹³⁶ Nem ez volt azonban az egyedüli egyházi intézmény, aminek kincseit magával vitte, mert a La Couronne-i bencés apátság, és a Dalon-, valamint a beaulieu-i kolostorok értékeit is lefoglalta.¹³⁷ Ezzel gyakorlatilag az egyházi vagyont használta fel arra, hogy az egyház ellenségeinek szolgálatát finanszírozni tudja, amivel számos kortárs szemében bűnt követett el, és mindez nagymértékben meghatározta a nagy tekintélyű egyházi írók róla alkotott negatív véleményét.¹³⁸ Nem véletlenül jegyezte meg Walter Map, hogy „a világ minden ereje Absolonnál összpontosult.” A krónikás bibliai példákat keresve, ifjú Henriket Dávid zsidó király fiához, Absolonhoz hasonlította, aki fellázította Aquitániát, Burgundiát, Anjou-t, Maine-t, Bretagne-t és számos franciát az apja ellen, de

¹³¹ Hoveden, Vol.II. 24.

¹³² Strickland, 2016, 297-298.

¹³³ Strickland, 2016, 286.

¹³⁴ Strickland, 2016, 303.

¹³⁵ Strickland, 2016, 287-289., Hoveden, Vol.I., 502-504.

¹³⁶ Hoveden, Vol.II., 25-26.

¹³⁷ Ugyanakkor ezek minden bizonnyal ígéretet kaptak a visszafizetésre. Strickland, 2016, 302.

¹³⁸ Strickland, 2016, 302-303.

amikor „lesújtott a halál kalapácsa a minden igaz bosszúálló kéz által, a zavargások elcsendesedtek.”¹³⁹ Ralph de Diceto szerint az ifjú király „halála megfosztotta a reménytől azokat, akik mellette harcoltak arra várva, hogy apjának halála után vele uralkodjanak.”¹⁴⁰

Ifjú Henrik halála

Hoveden Roger szerint Henriket „felháborodása és haragja következtében súlyos betegség támadta meg.” Az ifjú király mikor már érezte a halál közeledtét, magához hívatta apját, de az a krónikás szerint azért nem jelent meg, mert abban a hitben volt, hogy fia csak át akarja őt verni.¹⁴¹ II. Henrik azonban kifejezte bocsánatát azzal, hogy egy zafír gyűrűt küldött a fiának, mellyel „áldását adta a megbékélés és az atyai kegyelem helyreállított teljességére.”(*signo annuli illius in restituae plenitudinem reconciliationis et gratiam paternae superaddidit benedictionis*).¹⁴² Henrik végrendelkező levelet küldött apjának, melyben kérte őt, hogy bánjon jól Eleonórával és Margittal, és könyörüljön katonáin és szolgálain, akiket hirtelen halála miatt nem tudott megjutalmazni.¹⁴³ Miután bűneit megbánta, halálos ágyán úgy rendelkezett, hogy teste Rouen-ben¹⁴⁴ legyen eltemetve. 1183. június 11.-én halt meg Limoges közelében, Martelban.¹⁴⁵

A Rouen-ba vezető út során Le Mans-ban a helyi kanonokok átvették a herceg holttestét, és eltemették a székesegyházukban.¹⁴⁶ Ifjú Henrik nem csak életében, de halálát követően is nagy népszerűségnek örvendett. Le Mans és Rouen egymásnak feszültek, mindkét város egyházi főméltósága igényt tartott a holttestre, melyet utóbbi kész volt akár erővel is megszerezni.¹⁴⁷ Le Mans önálló ambíciója volt, ha egyfajta családi temetkezőhellyé válna. A Plantagenet dinasztia

¹³⁹ Walter Map, 280-281

¹⁴⁰ „...ejus vita velut a texente praecisa spem multorum praecepsit sub ipso militantium, et expectantium post mortem patris regnare cum ipso.” Diceto, Vol.II., 19.

¹⁴¹ Hoveden, Vol.II., 26.

¹⁴² Amikor az egyik egyház személy kérte az ifjú királyt, hogy húzza le a gyűrűt az ujjáról, hogy semmilye földi tárgy ne akadályozza a túlvilágra való átkelésben, ő nem volt rá hajlandó, mondván, hogy a legfelsőbb bíró előtt azzal kell majd bebizonyítani, hogy apja megbocsátott neki. Thomas Agnellus: *Sermo de morte et sepultura Henrici regis junioris* In: Stevenson, Josephus: Raduphi de Coggeshall: *Chronicon Anglicanum*, Longman, London, 1875, (továbbiakban: Agnellus), 265- 266.

¹⁴³ Torigni, Vol.II., 121. Henrik átvállalta, hogy kifizeti fia tartozásait. Így történt ez egy Sancho nevű zsoldos esetében is, aki az ifjú király halála után William Marshallon akarta behajtani a tartozás összegét. Henrik beleegyezett, hogy kifizeti a 100 márkát mondván, hogy fia sokkal többet ér neki annál. William Marshall, 100-102.

¹⁴⁴ Ide van eltemetve Rolló, és fia, Vilmos. Torigni, Vol. II., 121.

¹⁴⁵ Hoveden, Vol.II., 26.

¹⁴⁶ Hoveden, Vol.II., 27.; The History of William Marshall, 102.; Azért lett volna fontos Le Mans számára, hogy ott temessék el az ifjú királyt, mert nagyapja, V. Geoffroy is ott nyugszik. Diceto, Vol.II. 20.

¹⁴⁷ Hoveden, Vol.II., 27.

egyik legismertebb őse, Szép Geoffroy, is a Le Mans-i katedrálisban nyugodott –erre épített volna hagyományt ifjú Henrik itteni temetkezésére.¹⁴⁸ Henrik ellenezte, hogy fiát akarata ellenére nem az általa kijelölt helyen temették el, majd bő egy hónappal később exhumálták.¹⁴⁹ Így Rouen esperesének végül sikerült visszaszereznie azt, és teljesítve az ifjú király kérését, 1183. július 22-én egy őt megillető pompás szertartás keretében helyezték örök nyugalomra.¹⁵⁰ „Tiszteletben temették el, miként az emberhez illik.” (*honorifice sicut tantum virum decebat, tumulatus est*).¹⁵¹

Henrik halála után Thomas Angellus, főesperes szerint személye körül azonnal egyfajta szentkultusz bontakozott ki, és az emberek hittek gyógyító erejében. A *Chronicon Angliconum* szerzője nagyon titokzatosan ír a halál és a végső (roueni) temetés közötti időről. Az emberek úgy hitték, hogy Henrik ruhájának –melyet halála előtt viselt– gyógyító ereje volt. Ennek egérintésével több ember is kigyógyult betegségéből. A krónika szerint az ifjú király sírja ennek következtében valóságos zarándokhellyé vált, ahova betegek sokasága sereglett a felépülés reményében.¹⁵² Ugyanakkor nincs más forrás, ami alá tudná támasztani a kultusz tényleges létezését. „A bolondok száma végtelen” jegyezte meg Newburghi Vilmos, aki Thomas Angellusra utalhatott, cáfolva a meggyógyult emberekről szóló állításokat.¹⁵³

A Vexin kérdés rendezése

Ifjú Henrik halálát követően II. Fülöp visszakövetelte a Vexint az ott található várakkal együtt, melyek, ahogyan már részleteztem Margit örökségeként kerültek a Plantagenetekhez. II. Henrik és II. Fülöp először 1183-ban tanácskoztak a hozományról. Fülöp ezúttal nem csak a Vexinre tartott igényt, hanem azokra a juttatásokra is, melyek meglettek ígérve Margitnak abban az esetben, ha özvegyé válna.¹⁵⁴ Mivel II. Henrik saját örökségeként tekintett a tartományra, és azon belül is főként Gisors-ra, így természetesen semmit nem akart visszaadni a francia királynak. Megállapodtak, hogy II. Henriknek és örököseinek évi 1 750 anjoui fontot –mely a régióban a korszak egyik legismertebb ezüstpénzének számított– kell fizetniük Margitnak, egészen élete végéig. Cserébe mindaz, ami korábban az özvegy hozományát jelentette, innentől

¹⁴⁸ Gálffy, 2020, 249. lásd még: Martin Aurell, Ghislain Baury, Vincent Corriol, Laurent Maillet, (szerk.): *Les Plantagenêts et le Maine*, PUR, Paris, 2022, 101.

¹⁴⁹ Torigni, Vol.II., 121., Hoveden, Vol.II., 27-28., Agnellus, 269-270.

¹⁵⁰ The History of William Marshall, 102.

¹⁵¹ Torigni, Vol.II., 121.

¹⁵² Josephus Stevenson (szerk.): Thomas Angellus: *De morte et sepultura Henrici Regis Angliae Junioris*. In: Radulphi de Coggeshall: *Chronicon Anlicanum*, Longman&Co, London, 1875., 267-268.

¹⁵³ Strickland, 2016, 315.

¹⁵⁴ Lásd 6. oldal.

Alíz hozományát képezi, amennyiben II. Henrik valamelyik fia feleségül veszi őt.¹⁵⁵ Úgy tűnik II. Henrik nem tett eleget az egyességben foglaltaknak, ugyanis egy, a Diceto krónikájában idézett levél szerint 1184-ben III. Lucius pápa felszólította az angol királyt, hogy az egyezésben vállalt összeget fizesse meg Margitnak.¹⁵⁶

1186-ban Gisors-nál az angol és a francia király újra megegyeztek, hogy a Vexin az angol király kezén maradhat amennyiben Henrik fia, Richárd, feleségül veszi a francia király másik testvérét, Alízt. Fülöp és Margit tehát végleg lemondtak azokról a juttatásokról, melyek özvegyként Margitot illették volna, valamit Vexin is Plantagenet hűbértartomány maradt, de cserébe II. Henriknek immáron évi 2 700 anjou-i fontot kellett fizetnie az özvegy királynénak élete végéig. Továbbá II. Fülöp ígéretet tett, hogy nem fogja többé a Vexin kérdést háborgatni.¹⁵⁷ Ralph de Diceto tudósítása alapján az 1186-os találkozón Margit is részt vett.¹⁵⁸ Azok a juttatások, melyek a *dotalitium* értelmében házasságkötéskor Margitnak meg lettek ígérve –pontosabban Lincoln és Avranches városa, két kastély és a pénzbeli a járandóság– nem lettek átadva Margitnak, arra hivatkozva, hogy azok már Aquitániai Eleonórát illetik.¹⁵⁹

Nem ez volt az utolsó alkalom, hogy Margit pénzre cserélte a hozományát. Miután 1196-ban meghalt III. Béla, Margit megegyezett mostohafiával, Imrével, hogy egy hatalmas összegért cserébe kiváltja hozományát. Az özvegy királyné az így kapott pénzösszeget arra használta fel, hogy ellátogasson a Szentföldre.¹⁶⁰ 1187 elején az angol és a francia király ismét találkoztak, mivel II. Henrik továbbra sem volt hajlandó megfizetni Margitnak az évi 2 700 anjou-i fontot, mert, úgy vélte, hogy az új házasság miatt, az már nem jár neki. A két király tehát nem tudott

¹⁵⁵ Hoveden, Vol.II., 28.; Peterborough, 306.

¹⁵⁶ „[...] *Hinc est quod tuae celsitudinis pietatem praesentibus duximus litteris ammonendam, ut amorem Dei aute oculos cordis tui salubri consideratione proponens, et amorem pie recordationis Ludovici regis Francorum ad mentem revocans et reducens, bonum quoque tranquillitatis et pacis quae inter te et karissimum in Christo filium nostrum illustrem Francorum regem communiter desideratur attendens, circa statum in Christo karissimae nostrae Margaretae reginae, relictæ videlicet bonae memoriae Henrici filii tui, piam habeas providentiam et eantelam, ut in dote sua et donatione propter nuptias ita cum ea componas, quod ei et hiis qui pro ea sunt, murmurandi vel conquerendi materiam non relinquant, nec tu ipse propter hoc apud Patrem orphauorum et Judicem viduarum districtioris iudicii sententiam portimescas. Quia igitur ad instantiam quorundam amicorum suorum super certa pecuniae quantitate ei satisfacere decrevisti, rogamus excellentiam tuam, et exhortamur in Domino, atque in peccatorum tuorum remissionem injungimus, quatinus ei ad interventionem nostram pro pacis caritatisque custodia summam congruam...*” Diceto, Vol.II., 30-31.

¹⁵⁷ Peterborough, 343-344.; Az évi 2 700 anjou-i fontot évente két részletben kellett megfizetni Margitnak: az első részt a Húsvét utáni negyedik vasárnapon, a másodikat pedig január 1.-én. Amennyiben az angol király és örökösei bármikor is megtagadták volna az összeg kifizetését, úgy a Vexin visszakerült volna a Capet-ekhez. Kropf Lajos, Margit királyné, III. Béla király neje, In: Századok, 34., 1900, 76-77.

¹⁵⁸ Diceto, Vol.II. 40.

¹⁵⁹ 1179-ben Eleonórának hivatalosan is át kellett adnia Aquitánia hercegséget Richárdnak, amiért cserébe II. Henrik átruházta feleségére azokat a járadékokat, melyek eredetileg Margitot illették volna. Bowie, 2014, 129.; Turner, 2011, 240-241.

¹⁶⁰ Louis Mas Latrie: *Chronique d'Ernoult et de Bernard le Trésorier*, Jules Renouard, Paris, 1871, 302.

egyességre jutni, inkább a keresztes hadjáratra való felkészülés foglalkoztatta mindkettőjüket, Margitnak pedig semmi nem jutott abból, ami ifjú Henrikkel való házassága révén megillette volna.¹⁶¹

Az új házasság

Három évvel az után, hogy ifjú Henrik Martel várában 28 éves korában meghalt, a megözvegyült Margit újra férjhez ment. Második férje, Magyarország királya, III. Béla az Árpád-kor nagy formátumú uralkodója volt. Rigord tudósítása alapján Béla miután megtudta, hogy Margit megözvegyült, szeretett volna házasságra lépni vele. A krónikás szerint a magyar király választása azért esett Margitra, mert az bölcs és vallásos királyné hírében állt. Ennek okán követek érkeztek Magyarországról Párizsba, hogy megkérjék II. Fülöp francia királytól testvérének a kezét. A krónikás tudósítása alapján Fülöp szívélyesen fogadta a magyar király házassági ajánlatát, és össze is hívta tanácsadóit és országának nemeseit, hogy tanácskozzanak az újonnan adódott lehetőségről. A király és tanácsadói hozzájárulásukat adták a frigyhez, és „a követek a királynéval örömmel tértek vissza Magyarországra.” (*nuntii cum regina gaudentes in Ungariam redierunt*).¹⁶²

Máshogyan tudósít Canterburyi Gervase, aki szerint II. Henrik volt az, aki előállt a házasság ötletével azért, hogy az új házasság miatt Margit adja fel a hozományát, és „a távoli részeken” (*in remotis partibus*) egy másik férfi mellett leljen boldogságra.¹⁶³ A krónikás nézőpontja valóban elgondolkodtató, hiszen ahogyan azt fentebb láthattuk, II. Henrik kezén maradt minden vár és minden pénzbeli járandóság, ami II. Fülöpöt és Margitot illette volna. Peterborough-i Benedek tudósítása gyakorlatilag megegyezik Rigordéval; annyiban tér el, hogy ő az előzményekről is beszél. A krónikás szerint III. Béla eredeti szándéka az volt, hogy II. Henrik unokáját, Matildát, vegye feleségül. Csakhogy „Anglia királya szokása szerint napról napra halogatta a válaszadást a magyar király üzenetére”, ezért Béla hírnököket küldött II. Fülöphöz, hogy engedélyt kérjen, hogy feleségül vehesse Margitot, és Fülöp áldását is adta az új házasságra.¹⁶⁴

III. Béla 1184-ben megözvegyült, tehát új feleséget keresett. Nem Margit volt azonban az első nő, akit tanácsadói számításba vettek, hanem II. Izsák bizánci császár egyik rokona, Theodóra,

¹⁶¹ Karl Lajos, 1910, 51-52.

¹⁶² Delaborde, Francois (szerk.): *Oeuvres de Rigord et de Guillaume le Breton*, Vol.I., Librairie Renouard, Paris, 1882, 66-67.

¹⁶³ Canterburyi Gervase, Vol.I., 336-337.

¹⁶⁴ „*Et cum dominus rex Angliae, ut mos suus erat, praedictis nunciis regis Hungariae responsum dare differret de die in diem.*” Peterborough, Vol.I., 346.

akit végül nem tudott feleségül venni, mert apáca volt.¹⁶⁵ Ezt követően jött számításba II. Henrik unokája, Matilda, viszont az angol király válaszában a hiányában III. Béla követei a francia udvarba mentek. A lánykérést még a *Grandes Chroniques de France*-ban is ábrázolták. (2. ábra)

A középkori angol-magyar kapcsolatokat kutató Laszlovszky József, rámutat arra, hogy a házassági terv előkészítése mögött egyrészt azok az egyházi személyek álltak, akik Párizsban végzett tanulmányaik révén kellőképpen tájékozottak voltak ahhoz, hogy hatással legyenek a magyar uralkodó döntésére. Mivel ők fontos szerepet játszottak az angol-magyar- és a francia-magyar kapcsolatokban, sikerre tudták vinni küldetésüket, azaz megfelelő feleséget találtak királyuk számára.¹⁶⁶ Mindemellett, a történész rámutat arra is, hogy Magyarország Nyugat-Európával való szorosabb kapcsolatainak kialakításában nem csak azok a személyek játszottak fontos szerepet, akik diák éveiket Párizsban, a korszak egyik legnépszerűbb egyetemén töltötték, hanem azok a ciszterciek is, akik az 1180-as évek elején már több rendházzal is rendelkeztek Magyarországon.¹⁶⁷ A ciszterciek kiemelt szerepét bizonyítja az is –Laszlovszky kiemelése alapján– hogy, amikor 1185-ben Margit alapítványt hozott létre a rouen-i székesegyházban ifjú Henrik elmékeire, a clairvaux-i apátnak kellett misét mondania elhunyt férjének lelki békéért. Margit 300 márkát fizetett ezért az apátnak abból a pénzből, amit majd III. Béla küldött neki.¹⁶⁸ Margit 1186. augusztus 24-én nagy kísérettel hagyta el Párizst, hogy feleségül mehessen a magyarok királyához.¹⁶⁹ Rigord krónikájából tudhatjuk, hogy Franciaországból való távozása előtt Margit még részt vett Geoffroy temetésén.¹⁷⁰ Margit és Béla házassága tehát a hozomány kérdésére vonatkozóan megoldást jelentett II. Henrik számára, az ötlet azonban nem tőle származott, hanem a magyar király tanácsadóitól.

Margit 10 évig volt Magyarország királynéja, majd nem sokkal III. Béla halálát követően (1196), ismételten kiváltotta hozományát és az így szerzett összegből 1197-ben a Szentföldre zarándokolt, melyről Ernoul –Türoszi Vilmos krónikájának a folytatója– tudósít. Margit lovagjai kíséretében és németek társaságában jutott el Türoszba, ahol a krónikás szerint az

¹⁶⁵ Laszlovszky József: *Angol-magyar kapcsolatok a 12. század második felében*. In: Bárány, Attila, Laszlovszky, József, Papp, Zsuzsanna: *Angol-magyar kapcsolatok a középkorban*, Attraktor, Máriabesnyő, 2008, 155.

¹⁶⁶ Laszlovszky, 2008, 155-156.

¹⁶⁷ Laszlovszky, 2008, 158-159

¹⁶⁸ Laszlovszky, 2008, 158.; Kropf Lajos, *Századok*, 1900, 77.

¹⁶⁹ „Margarita, soror Philippi regis Francorum, relicta bonae memorie regis Anglorum Henrici filii Henrici regis Anglorum, in comitatu magno recessit Parisius viii kalendas Septembris. Quam Bela Dalmatife, Croatige, Rammseque rex suscepturus est in uxorem.” Diceto, Vol.II., 41.

¹⁷⁰ Rigord, Vol.I., 69.

özvegy királynét meleg fogadtatásban részesítette unokaöccse, Champagne-i Henrik, aki ekkor Jeruzsálem királya volt. Margit Türoszba érkezését követően nyolc nappal megbetegedett és elhunyt. Az egykori magyar királynét unokaöccse temettette el Türoszban.¹⁷¹

A Margitszigeti korona

1838-ban egy hatalmas árvíz következtében, a Margitszigeten –egykori domonkos apácakolostor romjai közül- előkerült egy aranyozott ezüst korona (3. ábra), melyet a szakértők 13-14. századnak datáltak. A fejdíszről legelőször Érdy Luczenbacher János tudósított 1847-ben (ekkor került a korona a Magyar Nemzeti Múzeumba), őt követte Radványi Imre 1858-ban megjelent könyve, valamint Kubinyi Ferenc 1861-ben kiadott írása.¹⁷² Vattai Erzsébet, művészettörténész 1958-ban összefoglalta az imént említett régészek megállapításait, helyenként kijavítva az esetleges pontatlanságokat. Ennek alapján elsősorban az ő tanulmányát veszem alapul.

A drágakövekkel díszített fejdísz nem Magyarországon készült, sokkal inkább elképzelhető, hogy Franciaországban, ugyanakkor máig nem tudni pontosan, hogy ki lehetett egykori birtokosa.¹⁷³ Annak ellenére, hogy az ékszer egy sírból került elő, gazdag díszítése miatt elvetették annak a lehetőségét, hogy halotti koronáról lenne szó.¹⁷⁴ Több név is felmerült az esetleges birtokosokra vonatkozóan. A Magyar Nemzeti Múzeumban jelenleg V. István koronájaként tartják számon, Vattai azonban kizárta ennek a valószínűségét. A kutatók megállapítása alapján –a korona kis méretére hivatkozva- női fejdíszről van szó. V. István mellett felmerült az is, hogy Szent Margit lehetett az egykori tulajdonos, de ennek a valószínűségét is elvetették, mert más történeti források ennek ellent mondanak.¹⁷⁵ Több más lehetséges tulajdonosnak a nevét is kizárták, a kutatást nehezíti az is, hogy sok esetben nem lehet tudni, hogy hova temették el az Árpád-ház női tagjait.¹⁷⁶ Az eddigi kutatások főként a megtalálási hely alapján próbálták meghatározni azt, hogy kié lehetett az aranyozott ezüst, drágakövekkel és gyöngyökkel díszített ékszer. Vattai 1958-as tanulmánya óta magyar nyelven nem jelent meg olyan tudományos munka, ami a rejtély megoldása felé vezetne. Ez jól mutatja, hogy a téma nincs teljesen feltárva.

¹⁷¹ Chronique d'Ernoul et de Bernard, 302.

¹⁷² Vattai Erzsébet: Margitszigeti korona. In: Budapest Régiségei 18., 1958, 191.

¹⁷³ Vattai, 1958, 197.

¹⁷⁴ Vattai, 1958, 199.

¹⁷⁵ Vattai, 1958, 199-200.

¹⁷⁶ Vattai, 1958, 202.

2018-ban nem középkorász körökben felmerült egy olyan vélekedés, mely szerint a korona tulajdonosa Capet Margit lehetett. Míg korábban –ahogyan azt már említettem– a megtalálási helyből kiindulva próbálták a kutatók megfejtetni, hogy ki lehetett a fejdísz tulajdonosa, addig Trevor Haydu-Jones a korona szimbólumaira fókuszált. A három fő szimbólum a 8 lemezből álló koronán a lilium, a hat szíromból álló rózsza, valamint a platánlevelek. A platánlevelek, melyek összefogják a lemezeket, részletesebb kidolgozottságuk miatt később kerülhettek fel a koronára, így a fő hangsúly jelenleg a liliumon és a rózsán van. Ezek együttes megjelenése francia-angol kapcsolatra utal.¹⁷⁷ Főként ezen alapszik a feltételezés, mely szerint a korona egykori tulajdonosa Capet Margit volt.

Annak ellenére, hogy az említett szerző számításba vett más személyeket, akik birtokolhatták a koronát, meglátása szerint azonban az egykori angol, majd később magyar királyné ékszeréről van szó. Mindezt logikus érvekkel támasztja alá. Capet Margit francia hercegnőként került az angol udvarba, majd második házassága révén Magyarország királynéja lett. Habár 1170-ben ő nem lett megkoronázva férjével, ifjú Henrikkel együtt, fennmaradt a koronázási ceremóniáról egy ábrázolás, amelyen az ifjú király hasonló koronát visel (4.ábra), mint amit a Margitszigeten találtak. Továbbá amikor I. Jánost 1199-ben beiktatták Anjou grófjává és Normandia hercegévé, az egyik forrás alapján fejére „az anjou grófok hagyományos rozettás koronáját” helyezték. Következésképpen, 1172-re, vagy utána Margitnak is készülhetett egy ilyen korona, természetesen kisebb méretben. Haydu-Jones úgy véli, hogy a korona az 1172-es esküvői (!) ceremóniára készült, ám mint azt fentebb láthattuk, ifjú Henrik és Capet Margit házasságára 1160-ban került sor, így tehát az 1172-es dátum ez esetben pontatlan. Természetesen ez nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy az ékszer Margité volt. Haydu-Jones szerint a fejdísz Margit 1183-ban vihette magával a francia udvarba, amikor ifjú Henrik –hogy biztonságban tudja feleségét– II. Fülöphöz küldte őt. Ezt követően azzal, hogy Margit III. Béla felesége lett a koronát magával hozta Magyarországra.¹⁷⁸

Ahogy fentebb jeleztem, az özvegy királyné 1197-ben elzarándokolt a Szent Földre, és ott is halt meg. A korona vélhetően Magyarországon maradt, de miért nem vitte magával? A kérdés helytálló, hiszen nagy eszmei értékkel bírhatott számára, ha magával hozta Franciaországból, ráadásul, ha a Szentföldre is elviszi, azzal néhai férje, ifjú Henrik emléke előtt tudott volna tisztelegni, aki halálos ágyán átadta William Marshallnak a keresztet, hogy menjen el helyette

¹⁷⁷ Trevor Haydu-Jones: The Margit Coronet, 2015. https://www.academia.edu/14894849/The_Margit_Coronet ; megtekintve: 2022.09.20.

¹⁷⁸ Trevor Haydu-Jones: The Margit Coronet, 2015. https://www.academia.edu/14894849/The_Margit_Coronet ; megtekintve: 2022.09.20.

keresztes hadjáratra.¹⁷⁹ Margit nem így döntött, és ahogyan azt Ernoul megjegyzi, a királyné mindent hátrahagyott Magyarországon azért, hogy csatlakozhasson az országon átvonuló keresztesekhez.¹⁸⁰ Trevor Haydu Jones szerint ennek az volt az oka, hogy nem illett volna nagy értékű tárggyal keresztes hadjáratra menni, így a korona Magyarországon maradt, ráadásul később II. András lánya, Erzsébet is viselte. A tatárjárás után Esztergomból Budára helyezték át a királyi kincseket, és a koronát egyéb ékszerekkel együtt a Margitszigeti domonkoskolostorban lévő sírokba tették.¹⁸¹

Összegzés

Ifjú Henrik és Capet Margit 1158 és 1186 között a paradox módon Angliát és Franciaországot összekötő dinasztikus konfliktus kulcsszereplői voltak. 1158-ban Becket Tamás fényűző keretek között elintézte a két gyermek közötti eljegyzést, és Margit még ebben az évben a Plantagenetek közé került. Ifjú Henrik és Margit 1160-ban kötött házassága –amint azt látjuk– mégsem hozta el a két dinasztia között várva-várt békét, sokkal inkább II. Henrik politikai játszmáinak az eszközei voltak. A házasság révén az angol uralkodó visszaszerezte – a korábban Szép Geoffroy által elveszített– normann Vexint, melyhez az egyház hozzájárulását is sikerült kialakítania. A kortársak megdöbbenek azon, hogy a két gyermek idő előtt össze lett adva –hiszen ekkor még nem érték el a házassághoz szükséges életkort, amiről krónikaikban meglepődötten számoltak be.

Ifjú Henrik 1170-es megkoronázása újításnak számított, mivel a normann hódítástól számítva Angliában nem volt arra példa, hogy az uralkodó még életében megkoronáztatta fiát –ez inkább a Capeting dinasztia bevett szokása volt. Az ígéret ellenére, Margitnak csak két évvel később, 1172-ben került korona a fejére, VII. Lajos számára pedig elfogadhatatlan volt, hogy lányát nem koronázták meg a férjével egy időben. A krónikákból nem derül ki pontosan, hogy ennek mi lehetett az oka, de egyes magyarázatok szerint az is elképzelhető, hogy a francia királyt akarták ily módon meginteni. Azzal, hogy ifjú Henrik Anglia felkent és megkoronázott királya lett, egy új szerepben találta magát az Anjou Birodalomban, de leginkább egy szimbólum volt, aki népszerűségének köszönhetően Anglia gazdagságát hirdette, ahogyan azt korábban Becket Tamás is tette. Az ifjú király számos lovaggal vette magát körbe és a lovagi tornákon több sikert

¹⁷⁹ William Marshall, 99.

¹⁸⁰ Chronique d'Ernoul et de Bernard, 302.

¹⁸¹ Trevor Haydu-Jones: The Margit Coronet, 2015. https://www.academia.edu/14894849/The_Margit_Coronet ; megtekintve: 2022.09.20.

ért el, ami miatt –ahogyan azt láthattuk– a kortársak is elismerték. Ezen felül Marie de France, a híres 12-13. századi költő vélhetően neki dedikálta a *Les lais* című művét.¹⁸² Az ifjú király ugyanakkor a koronázással együtt tényleges hatalmat nem kapott, teljes mértékben apjától függött. Elégedetlenségének hangot adva két alkalommal is fellázadt apja ellen, ami kiváltotta a kortársak ellenszenvét, és ami miatt napjainkban is főként negatív bemutatása kap nagyobb szerepet. Természetesen azért a kortársak közül is volt olyan, aki egyet értett azzal, hogy az ifjú király meg lett fosztva attól, ami jogosan járt volna neki, és az újabb kutatások is bebizonyították, hogy az elégedetlenség valójában környezetéből származott. Ifjú Henriknek ugyanis nem volt lehetősége katonái szolgálatait birtokokkal és címekkel meghálálni, ezért is kérte apját több alkalommal, hogy adja neki Normandiát, Anjou-t vagy Angliát, hogy saját területekkel, saját udvarral rendelkezessen. Ifjú Henrik az 1173-74-es, majd az 1183-as lázadás során is nagy támogatói bázissal szállt szembe apjával (utóbb testvérével, Richárddal is), azonban mindkét vállalkozás vereséggel ért véget a számára –utóbbi közben meg is halt. Az ifjú király nem csak életében, de halálát követően is nagy népszerűségnek örvendett. A holttest eltemetéséből valóságos politikai vita alakult ki Rouen és Le Mans között, az emberek pedig hittek az ifjú király gyógyító erejében, és személye körül egy rövid ideig fennálló szentkultusz is kibontakozott.

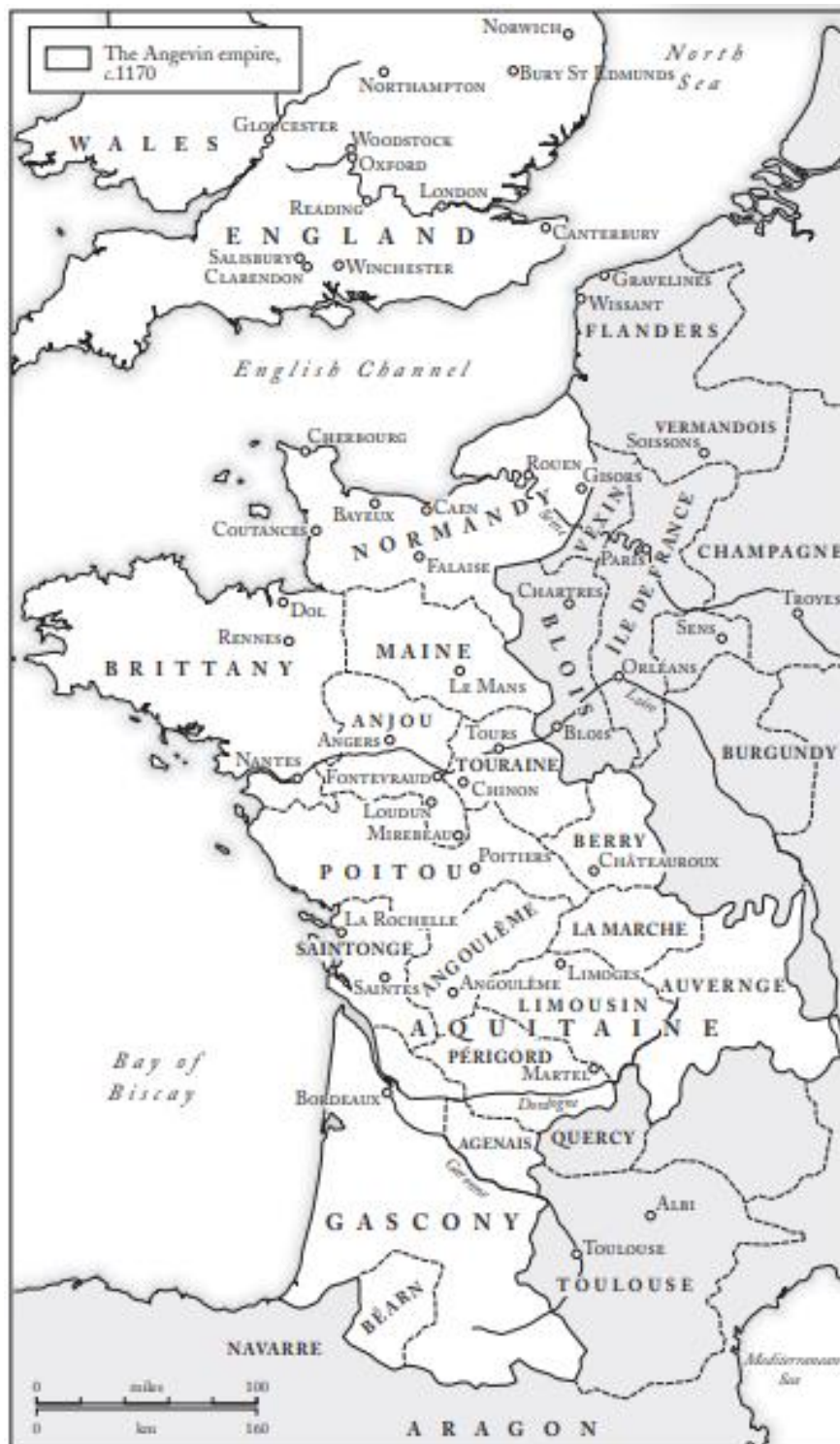
Margit 25-26 évesen –gyermektelenül– özvegygé vált, ugyanakkor továbbra is II. Henrik politikai játszomájának a szereplője maradt, mivel a Plantagenet uralkodó nem volt hajlandó visszaadni a franciáknak a Normandiában található várakat, melyek, mint láthattuk, hozományként kerültek vissza hozzá. Margit nem kapta meg azokat a juttatásokat, melyek özvegyi jogon jártak volna neki, mi több, 1183-ban hozományáról is le kellett mondania egy élethosszig tartó éves járadékért cserébe, melyet szintén nem fizettek meg neki. Az özvegy királyné még 1183-ban visszatért testvére, II. Fülöp udvarába, majd három évvel később újra férjhez ment. Azzal, hogy Margit 1186-ban hozzáment III. Béla magyar királyhoz, Magyarországon egy új politikai korszak vette kezdetét. Ahogyan azt a kutatások bebizonyították, a házasság nem csak azok az egyházi személyek révén tudott megvalósulni, akik Párizsban végezték tanulmányaikat, hanem a Pontigny-ből és Sens-ből érkező ciszterciek magyarországi jelenlétének köszönhetően is. Az eddig jobbra keletre orientálódó Magyarországon így a magyar-angol és magyar-francia kapcsolatok is jelentősebbé váltak.

¹⁸² Strickland, 2016, 254.; „*I did this in your honour, sire, whom all good men respect and admire, a paragon of virtue and taste. If your kind acceptance graced my little verses it would please me greatly, and upon my knees I offer them to you, hoping to win a royal smile.*” David R. Slavitt: *The Lays of Marie de France*, AU Press, Edmonton, 2012, 4.

Margit –és a vele érkező számos francia– révén Magyarországon tovább erősödött a francia hatás, mindez pedig több irányba hatott, így például hozzájárult a Becket-kultusz gyorsabb magyarországi elterjedéséhez is. 1196-ban Margit ismét özvegyé vált, egy évvel később pedig mindent hátra hagyva a Szentföldre zarándokolt, és néhány nappal később ott is halt meg. Ha az 1838-ban megtalált margitszigeti korona valóban az ő számára készült, úgy az lehet a Plantagenetek egyetlen fennmaradt koronája.¹⁸³

¹⁸³ Trevor Haydu-Jones: The Margit Coronet, 2015. https://www.academia.edu/14894849/The_Margit_Coronet ; megtekintve: 2022.09.20.

Melléklet

1. ábra: Az Anjou Birodalom¹⁸⁴

¹⁸⁴ Strickland, 2016, 76.

2. ábra: III. Béla követei a francia udvarba érkeznek, hogy házassági ajánlatot tegyenek.¹⁸⁵

3. ábra: A margitszigeti korona¹⁸⁶

¹⁸⁵ Grandes Chroniques de France, folio 341.

https://www.bl.uk/manuscripts/Viewer.aspx?ref=royal_ms_16_g_vi_fs001r ; megtekintve: 2022.11.04.

¹⁸⁶ Magyar Nemzeti Múzeum, A Margit-szigeti korona, <https://mnm.hu/hu/kiallitasok/magyarorszag-tortenete-i/arpad-kor> ; megtekintve: 2022.09.20.

A margitszigeti koronához hasonlító,
1170-ben ifjú Henrik által viselt korona

4. ábra: Ifjú Henrik megkoronázása 1170-ben ¹⁸⁷

¹⁸⁷ Ábra a koronázásról: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Coronation_of_Henry_the_Young_King_-_Becket_Leaves_\(c.1220-1240\),_f._3r_-_BL_Loan_MS_88.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Coronation_of_Henry_the_Young_King_-_Becket_Leaves_(c.1220-1240),_f._3r_-_BL_Loan_MS_88.jpg) ; megtekintve: 2022.11.04.

Bibliográfia

Források:

Delaborde, Francois (szerk.): *Oeuvres de Rigord et de Guillaume le Breton*, Vol.I., Librairie Renouard, Paris, 1882.

Stubbs, William (szerk.): *Historical works of Gervase of Canterbury*, Vol.I., Longman&Co, London, 1879.

Mas Latrie, Louis (szerk.): *Chronique d'Ernoult et de Bernard le Trésorier*, Jules Renouard, Paris, 1871.

Stubbs, William (szerk.): Benedict of Peterborough: *The chronicle of the reigns of Henry II. and Richard I. A.D 1169-1192*, Vol.I., Longman, London, 1867.

Angellus, Thomas: *Sermo de morte et sepultura Henrici regis junioris* In: Stevenson, Josephus: Radulphi de Coggeshall: *Chronicon Anglicanum*, Longman, London, 1875.

Bouquet, Martin (szerk.): *Recueil des Historiens des Gaules et de la France*, Vol. XVI., Poitiers, H. Oudin Frères, 1840-1904. (643)

Bryant, Nigel (ford.): *The History of William Marshall*, The Boydell Press, Woodbridge, 2016.

Delisle, Léopold (szerk.): *Chronique de Robert de Torigni*, Vol.I., A. Le Brument, Rouen, 1872.

Delisle, Leopold (szerk.): *Chronique de Robert de Torigni*, Vol.II., A. Le Brument, Rouen, 1873.

Gourde, Leo T.: *An Annotated Translation of the Life of St. Thomas Becket by William Fitzstephen*, Loyola University, Chicago, 1943.

Grandes Chroniques de France, folio 341.

https://www.bl.uk/manuscripts/Viewer.aspx?ref=royal_ms_16_g_vi_fs001r; megtekintve:
2022.11.04.

James, Montague Rhodes, (szerk.): Walter Map: *De nugis curialium, Courtier's Trifles*, Clarendon Press, Oxford, 1983.

Majorie Chibnall (szerk.): *The Historia Pontificalis of John Salisbury*, Clarendon Press, Oxford, 2002.

Michel, Francisque (szerk.): Jordan Fantosme: Chronicle of the war between the English and the Scots, J. B. Nicholas and Son, London, 1840.

Riley, Henry Thomas, (szerk.): The Annals of Roger de Hoveden: *The History of England and of other countries of Europe from AD. 732 to AD. 1180*, Vol. I. , H.G. Bohn, London, 1853.

Riley, Henry Thomas, (szerk.): The Annals of Roger de Hoveden: *The History of England and of other countries of Europe from AD. 1180 to AD. 1201*, Vol. II., H.G. Bohn, London, 1853.

Stäblein, Patricia Harris, Sankovitch, Tilde A., Paden, William Doremus (szerk.): *The Poems of the troubadour Bertran de Born*, University of California Press, Berkeley, 1986.

Stubbs, William (szerk.): Radulfi de Diceto Decani Londoniensis: Opera Historica, Vol.II., Longman & Truebner, London, 1876.

Walsh, Peter G., Kennedy, Michael J., (szerk.): William of Newburgh: *The History of the English Affairs*, Book II., Aris & Philips, Oxford, 2007.

Szakirodalom:

Aurell, Martin: *L'Empire des Plantagenet 1154-1224*, Perrin, Paris, 2004.

Aurell, Martin, Tonnerre, Noël-Yves (szerk): *Plantagenêt et Capétien confrontations et héritages*, Brepols, Turnhout, 2006.

Aurell, Martin; Baury, Ghislain; Corriol, Vincent; Maillet, Laurent (szerk.): *Les Plantagenêts et le Maine*, PUR, Paris, 2022.

Barlow, Frank: *The Feudal Kingdom of England: 1042-1216*, Routledge, Abingdon, New York, 2014.

Bárány, Attila: *A Normann hódítástól a Magna Cartáig*, Attraktor, Máriabesnyő, 2011.

Bárány, Attila, Laszlovszky, József, Papp, Zsuzsanna: *Angol-magyar kapcsolatok a középkorban*, Attraktor, Máriabesnyő, 2008.

.

Bernhardt, John W.: *Itinerant Kingship and Royal Monasteries in Early Medieval Germany, c.936- 1076*, Cambridge University Press, Cambridge, 1993.

Bowie, Colette: *Daughters of Henry II. and Eleanor of Aquitaine*, Brepols, Turnhout, 2014

Chauou, Amaury: *Les Plantagenets et leur cour*, PUR, Paris, 2019.

Diggelmann, Lindsay: *Marriage as Tactical Response: Henry II and the Royal Wedding of 1160*, In: *The English Historical Review*, Vol. 119., Nr. 483, 2004, 954-964.

Duby, Georges: *Guillaume de Maréchal ou le meilleur chevalier du monde*, Fayard, Paris, 1984.

Gálffy, László: *Anjou és grófjai*, L'Harmattan, Budapest, 249.

Györffy, György: *Becket Tamás és Magyarország*, In: *Filológiai közlöny*, XVI, 1970. 153-163.
http://real-j.mtak.hu/2058/1/FilologiaiKozlony_1970.pdf; megtekintve: 2022.10.24.

Gillingham, John: *The Angevin Empire*, Arnold a member of the Hodder Headline Group, London, 2001.

Harper-Bill, Christopher, Vincent, Nicholas, (szerk.): *Henry II. New Interpretations*, The Boydell Press, Woodbridge, 2007.

Haydu-Jones, Trevor: *The Margit Coronet*, 2015.

https://www.academia.edu/14894849/The_Margit_Coronet ; megtekintve: 2022.09.20.

Karl, Lajos: *Margit királyné, III. Béla király neje*, In: Századok, 44., 1910, 49-52.

http://real-j.mtak.hu/13667/1/Szazadok_1910.pdf ; megtekintve: 2022.10.21.

Kropf, Lajos: *Margit királyné, III. Béla neje*, In: Századok, 34., 1900, 76-77.

http://real-j.mtak.hu/13657/1/Szazadok_1900.pdf; megtekintve: 2022.10.21.

Oksanen, Eljas: *Flanders and the Anglo-Norman World 1066-1216*, Cambridge, University Press, New York, 2012.

Slavitt, David R.: *The Lays of Marie de France*, AU Press, Edmonton, 2012.

Smith, R. J.: Henry II's Heir: *The Acta and Seal of Henry the Young King, 1170-83*, In: The English Historical Review, Vol. 116., No. 466., Oxford University Press, 2001, 297-326.

Strickland, Matthew: *Henry the Young King, 1155-1183*, Yale University Press, New Heaven, 2016.

Turner, Ralph: *Eleanor of Aquitaine and her children: an inquiry into medieval family attachment*, In: Journal of Medieval History, Vol. XIV., Nr.4., 1988, 321-335.

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1016/0304-4181%2888%2990031-0> megtekintve: 2022.08.14.

Turner, Ralph: *Eleanor of Aquitaine: Queen of France, Queen of England*, Yale University Press, New Heaven,

Turner, Ralph: *The Households of the Sons of Henry II.*, In: Aurell, Martin (szerk.): *La cour Plantagenêt (1154-1204)*, Poitiers, 2000, 49-62.

Vattai Erzsébet: *Margitszigeti korona*. In: *Budapest Régiségei* 18, 1958. 191-210.
http://epa.oszk.hu/02000/02007/00018/pdf/EPA2007_bp_regisegei_18_1958_191-210.pdf
megtekintve: 2022.09.25.

Warren, Wilfred Lewis: *Henry II*, Eyre Methuen, London, 1973.

Weiler, Björn: *Kings and sons: princely rebellions and the structures of revolt in western Europe, c. 1170- c. 1280*. In: *Historical Research*, Vol. 82., no. 215., 2009, 17-40.